

Luceafărul

Săptămânal de literatură. Nr. 22 (321), serie nouă. Miercuri 11 iunie 1997. Preț: 1.000 lei

*Impresii târzii
despre cântarea
ultimului Orfeu*

**SINGURĂTATEA
LUI
NARCIS**

ȘARPE, DE TE DOARE CAPUL... (VII)

Făcând o analiză de proporții (!) și cu un suflu publicistic pe care nu i-l bănuim altădată, supraveghind cu o mulțime de dioptrii și cu o vigență de sepepist tot ce mișcă în jurul său (din nou, uluire!), Magdalena Popescu-Bedrosina nu ezită să-și dezvăluie tot soiul de propensiuni, absente însă în ograda proprie, vreme de șapte ani. Are atâtea observații și sugestii pentru activitatea Uniunii Scriitorilor, încât te întrebă: n-ar fi fost mai bine să fi fost numită, fără ezitări, președintele acesteia? Dar, din păcate, colegii n-au îndrăznit (!) s-o plaseze nici măcar în Consiliu, așa că lipsa lor de inspirație e condamnată. Să trecem însă peste aceste amănunte și să rămânem în apropierea „Scrisorii deschise” și a faptelor de la **Cartea Românească**, mai semnificative decât orice interpretare obiectivă. ● Spiritul poetic dominat la criticul M. P. B. a împiedicat-o (determinat-o!) să nu evalueze cum se impun contractele încheiate cu unii scriitori. Au devenit de notorietate procesele editurii cu Horia Tecuceanu. Toate acestea (procesele) au fost câștigate de scriitor și noua conducere a editurii e obligată, prin lege, să plătească toate onorariile (indexate), care se ridică la suma de 17 milioane de lei. Exactitatea datelor nu mai poate fi pusă la îndoială nici în alte cazuri (stocul este un capital de milioane, însă ne prefacem că nu-l luăm în calcul!), dar considerăm că am venit cu exemple suficiente pentru a oferi o imagine ce s-a impus la C. R. În schimb, nu putem trece nepăsători pentru acuzațiile veninoase, care n-au nici o bază reală, fiindcă martorii nu sunt creatorii dar și bunul Dumnezeu. ● Luată de val, sfătuită din umbră, M. P. B. afirmă fără să clipească: „Îi contest lui L. Ulici calitatea de bun reprezentant al criticii și literaturii române contemporane din mai multe considerente (...): nu a antrenat U. S. în dezbateri echilibrante care să tempereze zelul demolator al unora (...): a întreținut zăzania între diferite grupări scriitoricești (...): a întreținut de asemenea zăzanie între reviste, ca și cea dintre revistele U. S. și editura U. S.” etc. etc. ● Cine cunoaște cu adevărat firea lui Laurențiu Ulici se amuză copios la aflarea atâtor enormități, transmise cu nonșalanță de o persoană alungată din fruntea bucatelor. Realitatea e taman invers. Grave reproșuri i se aduc lui L. Ulici tocmai pentru atitudinea îngăduitoare față de unii contestatari de profesie și revoltați de (și cazuri) trei parale. Spiritul său pacifist, toleranța excesivă ca și încrederea (oarbă) că oamenii se mai pot speria, din când în când, privindu-se în oglindă, îi încurajează pe cei agresivi și pe toți aceia care cred că își iau partea leului numai fiindcă s-dispuși să țipe mai tare. ● Un președinte al U. S. nu poate (și nu trebuie) „tempera zelul demolator” al polemiciștilor, mai ales că revizuirea ierarhiilor e un proces firesc de reasezare a valorilor. Cât privește „zăzania între diferite grupări scriitoricești”, Doamne, Dumnezeule, dar tocmai L. U. a fost acela care a încercat, în atâtea rânduri, să o elimine. Zăzania dintre revistele U. S. și editura U. S.? Păi era obligat să ordone revistelor pentru a lăuda cărțile mediocre și sub mediocre publicate **Cartea Românească**? N-ar fi fost atunci un dictator? Noi, care cunoaștem atât de bine situația, fiindcă L. Ulici a încercat să aplaneze multe conflicte din fașă, avem impresia că afirmațiile Magdalenei Popescu-Bedrosian sunt ale unui om căzut recent din lună. ● Considerăm că am oferit suficiente argumente și date pentru a demonstra că înverșunarea cu care s-a repezit M. P. B. asupra breslei noastre, tonul vindictiv și suficiența discursului îi trădează reala făptură. Dacă va fi nevoie, vom continua serialul, fiindcă mai sunt destule **versete** pe care, din respect pentru cititori, nu le-am comentat. Obligați, o vom face cu plăcere!

VIAȚA CA SUPRAVIEȚUIRE

de NICOLAE PRELIPCEANU

De mai mult timp, viața s-a transformat în supraviețuire. Și asta nu se vede cu ochiul liber numai la câinii vagabonzi, chinuți de foame, boli, frig, murdărie. În cazul lor, situația e dramatică. Dar tot dramatică e supraviețuirea și în cazul multor oameni. Din ce în ce mai mulți sunt aceia care seamănă cu bielele animale pomenite mai sus, din cauza foamei, a frigului, a bolilor, murdăriei, într-un cuvânt, mai potrivit de data aceasta, a sărăciei.

Ce e, însă, mai puțin obișnuit pentru meleagurile noastre e că simptomele transformării vieții în supraviețuire apar tot mai frecvent în medii unde nu se pune problema sărăciei, a foamei, a frigului. Dacă arunci un singur os în mijlocul unei haite de câini flămânzi, atunci desigur cel mai puternic îi va sfâșia pe ceilalți, adjuccându-și prada. Numai că, din ce în ce mai mult, oamenii din diferite profesii, chiar intelectuale, cinești, medici, ziarști, scriitori, ca să nu mai vorbim de politicieni, caz în care nu se potrivește decât parțial calificativul de mai sus, se comportă cu disperarea turbată a prietenului nostru câinele, lipsit de prieteni. A dispărut aproape total controlul, a dispărut acea detașare care-l separa pe omul cu instrucție și maniere civilizate de animal sau chiar de seamănel său rămas în faza naturală. Ca să se impună, un tânăr sau mai puțin tânăr scriitor va împoșca în dreapta și-n stânga acuzații a căror îndreptățire nu a controlat-o, se va alia cu acela care i se pare mai puternic, iar după ce va câștiga un locșor nu va mai ști de nimeni, el va fi singurul scriitor, ceilalți, în cel mai bun caz, nu vor exista. În cazul mai frecvent vor fi niște lipsiți de har, nuliți în literatură, dar, ca anihilarea să fie mai sigură, și în slujbele unde încearcă să-și câștige pâinea **Eu, eu, numai eu** va fi deviza lui, a scriitorului, a artistului, a politicianului, cuprins de groaza că „l'enfer c'est les autres”.

În mediul jurnalistic, la fel, dacă arunci o știre pe deasupra capului unor ziarști flămânzi, vei vedea o vânzoleală nedemnă, care ține din ce în ce mai puțin de uman și din ce în ce mai mult de starea pre-umană, animalică, naturală. Cu altele cuvinte, viața devine un infern, adică supraviețuire. Ce-i drept, întoarcerea la natural, în sensul abandonării frânelor sociale, se constată azi și-n alte zone ale comportamentului uman. Un amoralism feroce, temeinic, pare a se instaura în lume.

Adevărul, fair-play-ul, politețea nu mai sunt la modă. Însuși faptul transferării spre modă a normelor morale și, în general, a valorilor care sunt de mult în zona esențială a umanului, dă măsura enormei rătăcirii în care o societate se află.

Dar, poate, nu mai e mult până la acel secol religios, prezis de Marlaux, când toate acestea vor rămâne ca un simplu coșmar trecător. Și dacă Malraux s-a înșelat?

Editori:

■ Uniunea Scriitorilor din România

■ Fundația Luceafărul Cu sprijinul Fundației Soros pentru o Societate Deschisă

Redacția: Laurențiu Ulici (director)

Marius Tupan (redactor-șef)

Ioan Es. Pop (secretar general de redacție)

Ion Cucu (fotoreporter)

Redacția și administrația:

Calea Victoriei nr. 133. București, sector 1,
telefon 659.67.60,
fax 312.96.93

Cont în lei: Banca Comercială Română, filiala

sector 1, Calea Victoriei nr. 155.

Număr de cont: 451030121163

Tehnoredactare computerizată:
FUNDAȚIA LUCEAFĂRUL

Tipar: SEMNE '94

Abonamentele se pot face la toate oficiile poștale din țară. Revista noastră este înscrisă în Catalogul publicațiilor la poziția 2048.

VEDEȚĂ, DOAR LITERATURA

de MARIUS TUPAN

S-a petrecut ceva curios după turmentarea din decembrie: unii critici de prim-plan, dezamăgiți de timpul pe care-l traversează sau seduși de noile realități politice și sociale, au abandonat pe rând opiniile și rubricile (dacă nu cumva au început să se încurce în unele jocuri suspecte!), lăsând și altora, mai tineri, posibilitatea să se implice în actul de evaluare a operelor. Transferul de responsabilități a fost receptat, adesea, ca o practică dificilă, anevoioasă, fiindcă mai ales în acest domeniu, impunerea unor personalități ține de durată, morală și, nu în ultimul rând, capacitatea de a sesiza și interpreta noile tendințe literare. Ei bine, această relaxare a comentatorilor de elită (sau doar retragere strategică dintr-un spațiu atât de minat!), a dat iluzia unor condeieri, grăbiți și ambițioși, că-i pot înlocui cu succes, ba, mai mult, că-i pot contesta și anihila, fiindcă, altfel, triumful lor n-ar fi eclatant. Asistăm, așadar, la tot felul de ofensive demonstrative, la declarații martiale și eliminări prin omisiune, ca și cum recunoașterea rapidă ține, neapărat, de dărâmarea unor repere, ci nu de capacitatea de a te ridica, prin demersuri artistice, într-o galerie strălucită de spirite. Nimeni nu refuză dreptul noilor veniți de a se exprima tranșant, polemic, de a propune alte ierarhii, mai aproape de adevăr, dar, în acest caz, ca și în altele, e nevoie de luciditate, cultură și o conduită ireproșabilă, fără de care orice demers e inutil. Mai mult, orbiți de

spațiile tipografice ce li se acordă, curtați și slăviți prin cafenele (nu contează cine o face și cu ce scop!), se cred chemați (!) să facă legea (fie și a junglei!), iar, când cineva nu le cântă în strună sau nu-i tămăiază îndeajuns, nu ezită să-i diminueze valoarea, chiar să-i o conteste cu vehemență, căci, nu-i așa, s-au instalat, de la sine putere, în fotoliile de judecători și ceea ce se hotărăsc ei trebuie să fie sentințe definitive. Așa se întâmplă că unii creatori (creatoare) ajung să fie terorizați (terorizate!), șantajați (șantajate!), obligați (obligate!) să se supună obiectivelor (!) verdictelor, astfel cariera lor va intra într-un con de umbră, fiindcă respectivii judecători nu lucrează decât în haite, sprijiniți de la diverse paliere, ca războaiele declanșate să fie câștigate fără eforturi. Nu aducem în discuție muniția precară, nici rudimentele, manevre de culise, care trădează suficiența și aroganța unor inși cu deviație (fie și de sept!), căci suntem obligați să afirmăm că răvna unora de a deveni vedete peste noapte îi plasează în opusul acestora: să le zicem, eufemistic, grafomani. Într-o revistă literară care, de obicei, e un laborator de creație, vedetă trebuie să fie doar literatura, ci nu unele persoane care, tulburate de obsesii erotice și pecuniare, își semnează singure sentința, mai ales că opera lor editorială bate tremurător în zona inscripției zero. Chiar nu sesizează ridicolul în care înnoată!

«SPIRITUL ESTE SPIRIT...»

de CAIUS TRAIAN DRAGOMIR

Hegel insistă în chip clar (și repetat), îndeosebi în „Filosofia spiritului”: „spiritul (conștiința etc) este spirit întrucât este pentru spirit”. Cu peste două mii de ani înainte, Lao Tze spusese, în Tao Te King: „pământul și cerul sunt veșnice; de ce sunt veșnice pământul și cerul? Nu trăiesc pentru ele însele”. Iată aici o problemă absolut fundamentală a existenței noastre, a lumii noastre, a lumii. Este posibil ca tezele filozofice de mai sus să nu fie nici măcar contradictorii: a fi în calitate de ceva înseamnă a gravita, cu toate resursele ființei, către acel ceva - a fi pur și simplu, dar a fi veșnic, este o formă a iradierii (și deschiderii) către heterogen, către diferit, către lume.

Disocierea și opoziția se deschid între a fi ca atare și a fi. Ce reprezintă însă a fi ca atare? Poate, nimic altceva decât a interzice altora dreptul la ființă. Oricum, însă, în asocierea celor două fraze fondatoare pentru niște foarte largi spații ale gândirii se relevă un fapt de neocolit: poți exista printr-un efort centripet - sau cel puțin o mișcare de acest gen - ori printr-o așezare în iradiere, printr-o deschidere centrifugă. Între identitate și eternitate pare să se deschidă golul. Iată deci că introversie și extroversie nu sunt simpli operatori psihici, așa ca în teoria lui Carl Gustav Jung, ci factori primi, care țin de logica ființei, spre a marca

vertical existentul. Viața în lume, creația, literatura, pictura, sculptura sau muzica, științele, istoria, comunicarea, politica sunt centripete sau centrifuge în tendințele lor cele mai umbrite ca și în expresiile lor cele mai expuse - ele alimentează identități sau întrețin existențe. Ființa umană este obiectuală, în același timp în sens fizic și identitar. În spațiul-timp al existenței substanțiale, precum și în spațiul funcțiilor ființării, omul încearcă să se definească. Prin ce va participa la eternitate? Prin ceea ce nu va fi făcut pentru sine. Care însă sunt limitele spiritului?

Să spunem că spiritul este spirit întrucât se recunoaște, definește și identifică dincolo de sine. Multiplicitatea spiritului - pluralitatea sa - face posibil ca spiritul să fie spirit întrucât este pentru spirit și, totodată, același spirit să se regăsească pe sine însuși în afara sa, netrăind pentru sine. A regăsi în semenul nostru propria noastră substanță spirituală, ca întruchipare liberă de noi, este singurul fel accesibil nouă de a ne insera în adevăr, în ființă și istorie - a satisface simultan criteriul lui Hegel și cel al lui Lao Tze.

Ce fel de civilizație suntem? Până la ce punct ne supunem variantei hegeliene de existență, în forma ei liminară, neextinsă către exterior, către iradiere, către expansiune și, totodată, eucaristic sau: întrucât urmăm calea

universalizării, deschisă cândva de principiile taoismului, cale atât de umană, reiterativă, în întreaga cultură a lumii? Marile primejdii ale oricărei civilizații sunt două: identificarea ireductibilă și indelebilă cu unul singur dintre momentele ei, cu o singură influență din cele care s-au exercitat asupra sa, cu unul singur dintre modelele pe care le-a produs ori pe care le-a primit și, pe de altă parte, o continuă readaptare la conjunctură, o continuă ieșire dintr-o ultimă încercare, în scopul angajării, încă o dată, într-o exterioritate înspre care nu emiți, ci pe care o încorporezi, cu sacrificiul propriei tale ființe. Dezechilibrul existențial înseamnă un balans între extreme. Foarte stabili - cultural - peste secole, tindem să încorporăm prea ușor modele, să parcurgem indiscriminant o cale a succesiunii unor modele devalorizate prin chiar schimbarea lor; netrăind pentru noi înșine - fiecare individ în parte și întreaga națiune în totalitate - avem o specială atracție de a deveni hegelieni în sensul cel mai restrictiv al definiției citate aici.

Drumul istoriei și al culturii noastre va fi drumul aceluia - sau, mai probabil, acelora - care vor restabili universalitatea condiției noastre în termeni neostentativi, reînvățând să nu trăim pentru noi înșine și, totodată, să nu ne dispersăm dizolvându-ne în inexistență. Paradigmele eșecului în cultura Occidentului sunt - cu toată măreția și drama lor - Don Quijote, Regele Lear, Peer Gynt. Paradigmele eșecului în cultura Orientului constau în vânzarea lui Iosif și în cele trei abjurări ale lui Petru. Ține de om și destinul său faptul de a-i purta în sine pe toți aceștia; același lucru se întâmplă și în spațiul civilizațiilor. Cu toate acestea este exagerată parodierea bovarică a condiției excepționale - mai simplă fiind evitarea tragediilor și crizelor, măcar a celor care nu derivă din substanța noastră.

minimax

MARILE CONDEIE, DAR CARE?

de ȘERBAN LANESCU

Deși până când va putea fi citit acest text probabil că o să se mai ostiască zarva iscată de **aprecierea premierului Victor Ciorbea privitoare la relațiile Executivului cu presa**, episodul merită totuși să fie încă priticcit chiar și nemaifiind în prim-planul atenției întrucât semnificațiile sale depășesc nivelul evenimentului. Spre aducere aminte, în seara zilei de... marți, 27 mai a.c., prezentând un soi de dare de seamă asupra activității guvernului, primul ministru și-a exprimat și regretul «că nu avem presa alături de noi», invocând apoi «sprijinul marilor condeie ale presei române» de care tare mult ar «avea nevoie pentru a merge liniștit mai departe». Mai departe, adică întru înfăptuirea reformei. Doar atât a spus, precizând că n-are de reproșat nimic, nimănui, nici de dat sfaturi sau lecții, însă mai bine ar fi făscăit cu două degete în biserica patriarhiei. Auzi îndrăzneală! Cum nu există să existe comuniști cu fețe triste, nici gazetar român care să nu pretindă acum că, vai!, susține din rărunchi și rășputeri reforma, aproape întreaga breaslă s-a ofuscat nevoie mare reacționând violent. Ce-i drept, datorită generalității formulării, regretul pomenit a fost de natură să provoace oareșce discuție în privința îndrituirii sale. Pe de altă parte, trebuie avut în vedere că actualii guvernanti n-au fost, da' deloc, menajați de gazetari. Prea bine. Căinele de pază al democrației își face meseria. Adesea cănește

chiar. La sânge, la baionetă, la demolare, dar și la tui mă-sa, la mișto, nu de puține ori mai rău ca la ușa cortului, golănește. Vezi, printre atâtea altele, abjecția cu «scroafa-n copac», de să plesnească de invidie până și un C.V. Tudor. Căci printre câinii de pază sunt o mulțime de javre parșive, maniaci refuțați la care, mai mult decât teribilismul cârcotaș cu accese paranoide, este evidentă intenția subversivă. Un eșantion reprezentativ poate fi studiat (inclusiv de psihiatri) pe viu, la **Antena 1**, aproape în fiecare noapte, de luni până vineri inclusiv. Dar, mă rog, sunt efecte perverse inerente libertății și s-ar putea conchide: nu-i bai, câinii latră, caravana trece. Bașca spectacolul, panarama. O concluzie riscantă însă pentru actuala Putere având în vedere lipsa unei tribune și a gornistului care interpretează cu fidelitate doar partiturile ce-i sunt transmise pe firul scurt. Să guverneze o societate, în plină criză, fără a controla nici o gazetă și nici un post de televiziune¹⁾, ei bine, poate fi un ambițios pariu democratic și liberal. Dar poa' să semene și a propensiune suicidară stil Don Quijote. Tocmai fiindcă au putut ajunge „directori de opinie” alde I. Cristoiu, sau trupa de la **Adevărul**, sau H. Alexandrescu, sau M. Tatulici, sau O. Andronic, ba până și un M. Tucă din Caracal (neapărat cu ă). Ori, la fel, ce să mai zici despre, bunăoară, succesul înregistrat, se pare, de cuplul S. Brucan -T. Morar cu șua

dumincală de la **ProTV**! Dacă bălmăjeliile pleoscăite ale unui vechi politruc pot fi, și aia e!, că sunt, creditate drept analize politice, atunci... orice se poate. Asta în vreme ce *dincolo*, ba cineva cărtește la tratatul cu Ucraina, ba altcineva se oțărăște împotriva aplicării principiului *restitutio in integrum* ș.a.m.d. căci exemplificarea poate continua hăt. Tensiunile din interiorul coaliției guvernamentale se regăsesc în, dar și sunt adesea întreținute/accentuate de gazetarii care, în principiu, susțin actuala Putere. Atâta doar că susținerea unora este cumva mai al naibii de originală. Ceea ce și trimite gândul la **apelul premierului adresat «marilor condeie ale presei române» de a sprijini reforma**. Iarăși motiv de ciorovăială. Păi nu este acest apel superfluu? Ori, chiar mai grav: au nu cumva apelul trădează nostalgii obscure după vreun Minister al Adevărului? Dacă populația României, care și resimte dur efectele tranziției economice, n-ar fi încă convalescentă moral și psiho-social după 50 de ani de mancurtizare + alți 7 când TVR, dar nu numai, a întreținut cu osârdie confuzia axiologică, atunci n-ar fi exclusă, poate, prezumția unui răspuns afirmativ la cele două întrebări. Însă, așa *cum stăm*, nu cred. Sigur, de șapte ani s-au schimbat ele multe în mintea și sufletul românilor dar... *it's a long, long way to Tipperary*. Deci mai este încă destulă nevoie de pedagogie socială, ce revine și în seama marilor condeie ale presei. Da, dar care sunt ele? Iar mai departe interogația persistă asupra rostului și a responsabilității acestor mari condeie.

¹⁾ Remanierea din TVR, care a isterizat Opoziția și pe scribăreții aserviți ei, de fapt n-a prea produs o schimbare radicală, nici de ideologie, nici de stil, prezența vechilor to'arși resimțindu-se încă din plin.

SINGURĂTATEA LUI NARCIS

de ȘTEFAN AUGUSTIN DOINAȘ

*Iubesc... Iubesc!... și cine ar prefera alt lucru,
Decât pe sine însuși?...
PAUL VALÉRY*

1

Oricâtă conștiință „obiectivă” ar avea, scriitorul se examinează doar pe sine, din prima clipă a îndeletnicirii scrisului, și treptat se îndrăgostește de sine. Adevăratul creator nu se realizează decât în cadrul unui proces narcisic, chiar dacă - sau, mai ales, atunci - când ajunge să-și iubească doar operele. Cu fiecare nouă creație, el adaugă un alt profil chipului său preaiubit. Unii împing atât de departe narcisismul, încât nu se mai văd decât pe ei înșiși, adică refuză altor confrăți chiar interesul amoros pe care aceștia l-ar arăta față de ei. În fond, un adevărat scriitor (și, în special, un poet) nu scrie niciodată pentru public, ci pentru a-și forma un public propriu, adică pentru a-și spori sentimentul eului propriu. Dacă rostul poeziei e - așa cum cred eu - acela de „a spori sentimentul ființei”, acest lucru nu se poate săvârși de către poet fără o inevitabilă hipertrofie de sine.

2.

Iată de ce, oricât de modest m-aș socoti și oricât s-ar înscrie gesturile mele în perimetrul unei generoase colegialități, mi-e imposibil să nu am conștiința - poate dilatată - a lucrului pe care-l fac, și atașamentul față de ceea ce am făcut. Și oricâtă fantezie și independență i-aș acorda criticii, oricâtă „capacitate de a dezvălui” în opera mea ceea ce eu însumi nu sunt în stare să văd, eu - ca autor - nu mă pot opri de a mă vedea într-un anumit fel, diferit de acela al criticilor. Să pretind că eu singur sunt posesorul adevărului meu? Acordul meu cu critica, de care „m-am bucurat”, nu poate fi decât un cvasi-plăcut compromis între imaginea mea, văzută de mine însumi, și imaginea despre mine pe care o pune în circulație literară critica de specialitate.

Eu, poetul Ștefan Aug. Doinaș, sunt oare de acord cu imaginea despre poezia mea, pe care criticii mei au inculcat-o publicului?

3.

Pe acest prag al victiei mele, cred că a sosit momentul să-mi pun această întrebare și să fac public răspunsul meu. Acest răspuns va încerca să facă abstracție de toate judecățile de valoare (pozitive și negative) care au fost formulate pe marginea a ceea ce am scris, și să se refere exclusiv la judecățile de caracterizare și situație, acestea fiind, de altfel, mai numeroase decât cele dintâi.

Din capul locului trebuie să remarc - în ce mă privește - un fel de lene a criticilor. După ce m-a receptat într-un anumit fel (de pildă ca „baladist” și ca autor de „forme statuare”, ceea ce mă circumscrie unui „clasicism de tip apolinic”), criticii mei sau cam mulțumit să contemple portretul pe

care mi l-au făcut, notând mai ales modul și gradul în care eu însumi am confirmat prima lor caracterizare. În felul acesta, poezia mea de tinerețe (aceea scrisă în jurul anilor 1945) rămânând - practic - singura lectură aprofundată de care a avut parte lirismul meu, acesta n-a fost chemat niciodată să se confrunte cu sine însuși (în cadrul unei eventuale evoluții), ci doar cu prima lui imagine stabilită de critică. Odată ce pe ambalaj s-a lipit o etichetă, conținutul trebuie să corespundă acesteia: este ceea ce critica, în general, a practicat față de mine. Zic „în general”, deoarece au existat și excepții, dar acestea n-au modificat percepția publicului. Fără îndoială, fap-

Odată ce pe ambalaj s-a lipit o etichetă, conținutul trebuie să corespundă acesteia: este ceea ce critica, în general, a practicat față de mine. Zic „în general”, deoarece au existat și excepții, dar acestea n-au modificat percepția publicului. Fără îndoială, faptul de a figura în manualele școlare cu „Mistrețul cu colți de argint”, timp de câteva decenii, a obligat - fără putință de evitare - tinerele generații de cititori să vadă în mine exact ceea ce au văzut criticii mei.

tul de a figura în manualele școlare cu „Mistrețul cu colți de argint”, timp de câteva decenii, a obligat - fără putință de evitare - tinerele generații de cititori să vadă în mine exact ceea ce au văzut criticii mei.

4.

În felul acesta, asupra volumelor mele **Anotimpul discret** (1975), **Hesperia** (1979), **Poeme** (1983) și **Vânătoare cu șoim** (1985) s-a revărsat marea epitetelor ornate care defineau poezia mea din **Omul cu compasul** (1966), **Ipostaze** (1968), **Alter ego** (1970) și **Papirus** (1974). Aportul personal la o - să zic - anume „schimbare la față”, prin „parabolele lirice”, prin influența - evidentă - a unor poeți ca Wallace Stevens (în **Ce mi s-a întâmplat cu două cuvinte** din 1972 și **Anotimpul discret**) sau Hölderlin (în **Hesperia**), sau sporul de reflexivitate izvorând din frecventarea nu exclusiv a lui Parmenide sau Platon, ci și a altor filosofi

moderni, ca Heidgger, Levinas, Noica, (vizibilă în **Poeme**, care de fapt se intitulează **ontopoeme**), a fost, astfel, lăsat în afara percepției critice și, deci, netransmis aceluia tip de cititori care se ghidează la lectura poeziei și își formează gustul estetic prin frecventarea cronicilor literare. Aș putea totuși să spun să I. Negoșescu, prin studiul despre „plutonismul” poeziei mele, a fost singurul care m-a criticat în mod adecvat. Nici măcar subtilul și atât penetrantul Gheorghe Grigurcu n-a reușit (sau poate n-a vrut) să urmărească pas cu pas trecerea mea de la un volum la altul. Am avut însă și bucuria de a înregistra surprize venind de la criticii mai tineri, între care îl citez aici doar pe V. Nemoianu.

5.

Odată cu **Vânătoare cu șoim** și, mai ales, cu **Lamentații** (1993) criticul N. Manolescu a remarcat noul filon al lirismului meu - implicația eticului și politicului, renunțarea la optimismul clasicist (dar acestea apăruseră încă o dată cu „parabolele lirice” și „voluptatea limitelor”). Nu mă îndoiesc că **Aventurile lui Proteu** (1995) și **Paslmî** - amândouă având titluri atât de... programatice - vor da mura în gura unei critici care n-a gustat din versurile mele decât... stafidele. Dar oricât de „apăsate” ar putea să fie afirmațiile ce se vor face cu privire la aceste ultime volume ale mele, - ce impact mai poate avea formularea lor asupra unei imagini prea bine înfipte în conștiința publicului?! În fond, oamenii se mișcă prin cultură cu ajutorul a foarte puține repere, care îi ajută să facă nu atât distingo-urile necesare, cât să-și motiveze propriile gusturi. Modul în care, pentru un iubitor de literatură, se rezolvă conflictul - extrem de subtil - dintre cultură și gust, depinde de cantitatea lecturilor sale de critică modernă, - ceea ce

nu este chiar atât de rău, dar în orice caz nu este prea bine. Dar cine poate solicita - prin ceea ce el însuși scrie - atât de mult cititorul, încât acesta să-și formeze de fiecare dată judecata critică proprie, fără a rămâne tributar criticii?

6.

Sunt extrem de recunoscător criticilor Smei pentru imaginea cu care, fiecare în felul său, contribuie la o figură durabilă a liricii mele. Firește, aș putea să mă întreb, cu o anume malițiozitate, oare câte din etichetele, pe care istoria literară le-a pus la dispoziția lor, nu mi-au fost aplicate... Dar n-am s-o fac.

Angajat cu ei într-o dispută amoroasă, mă simt dator să le mărturisesc că imaginea mea despre mine însumi este, totuși, alta decât a lor. Ei și?! Niciodată Narcis nu se va vedea pe sine însuși cu ochii altora. De ce? Probabil pentru că, într-un asemenea caz, n-ar mai fi în stare să se iubească...

TENSIUNEA DETALIULUI

de IULIAN BOLDEA

*O mitologie a scrisului, a poeziei și a poeticității răzbate cu vigoare imagistică și fluentă intertextuală în ultimul volum al lui George Vulturescu **Tratat despre ochiul orb** (Editura Libra, București, 1996) în care relația eu poetic/lume e pusă în termenii unei evidente tranșante existențiale și estetice. Între cel care scrie și universul în care își înscrie destinul se cascadează hiatus-ul dintre conștiința lucidă și decorul absent și absurd ce o încadrează.*

Poetul are, în același timp, conștiința dramatică a alcătuirii sale efemere, a duratei ce-i marchează în chip tragic existența, dar și scrisul; devenit clipă de clipă un altul, alterându-și neconținut personalitatea prin acțiunea insidioasă a timpului, eul liric își contemplant cu detașare propriul destin creator, oglindindu-se în instanța textului cu o privire dezabuzată, lipsită de utopia recuperatoare a mitului sau de iluzia poeziei ca salvare existențială: „Nu mai sunt eu în timp ce scriu/cel care a început acest poem înnoptează pe drumuri/unde va a rămas copilul/altundeva pândeste bărbatul/cineva mă privește ca și cum m-ar sfâșia în două/pleacă de lângă mine, cuvântule solzos!/între cer și pământ mă sfâșie o privire piezișă//cel care scrie acum/nu mai este și cel care va citi/(...) există ceva ce nu poate apărea într-un poem/la asta te gândești tu acum, cititorule/și mie mi se face frică/de tot ce este ferecat în ochii tăi/pleacă de lângă mine cuvântule solzos!/de frica din ochii tăi care cade peste rândurile mele/precum gândirea peste tulpinile grâului/precum arșița peste pietrele deșertului” (Adânc, sub nămoluri).

Extrăgând efectele lirismului dintr-un soi de narativitate ce ordonează „obiectele” poetice sub spectrul figurării imaginative, poetul percepe multiplicitatea lumii dintr-o perspectivă acut senzorială; notând, nu fără culoare afectivă, senzații disparate, repudiind feericul sau fantasticul în beneficiul expresivității concrete, George Vulturescu nu refuză calofilia metaforelor laconice, sonore și sugestive. Paralelismul text/realitate se menține în majoritatea poemelor, lumea reflectându-se, aburoasă ca un miraj, în oglinda textului, în timp ce poetul își păstrează statutul de martor al acestei translații de la imaginea concretă la imaginea esențializată a poemului. Fără a putea fi considerat un poet al crizei, al tragicului modern, senzația de disconfort existențial e, uneori, destul de pronunțată, sensibilitatea poetului refuzând geometrizarea cu orice preț a propriilor stări lirice. Aspirația spre armonie și claritatea viziunilor determină, cu toate acestea, o certă rigoare imagistică, dar și o coerență incontestabilă a sintaxei poetice; sensul poemelor se concentrează, astfel, nu la nivelul cuvântului, ci la acela al imaginii sintetice, aglutinante, precum în poemul **Nămolul paharelor**, în care se poate întrezări și o implicită artă poetică, cu un ușor substrat didactic: „Orice cuvânt e stihial. Tremur pentru criticul fărziu:/dacă a luat versul meu drept o

din lumina lor sângerie coboară sfinții în pâlcuiri/ ca o rășină prelinsă din trunchiul brazilor (...) Penița se face/ tot mai grea ca o cârjă metalică alunecă pe raclele/visceralului din mine//veți citi asta deși poemul nu e încă terminat/veți sta deasupra lui precum pelerinii deasupra/fântâniilor e secetă și acum/va fi și mâine nămol în ciuturile fântâniilor/ nămolul e în

cale?/dacă genunchii lui se vor prăbuși dincolo de genunchii paginii?//Cerneala s-a scurs pe manuscris de la un cuvânt la altul. Ici și colo câte unul ros, zdrelit,/ca un bulgăre în care igrasia s-a îmbibat/și mocnesc deja în el smârcuri înșelătoare//Unele cuvinte sângeră/ Paginile par niște vitralii/

«Unele cuvinte sângeră/ Paginile par niște vitralii/ din lumina lor sângerie coboară sfinții în pâlcuiri/ ca o rășină prelinsă din trunchiul brazilor (...) / Penița se face/ tot mai grea ca o cârjă metalică alunecă pe raclele/ visceralului din mine// veți citi asta deși poemul nu e încă terminat/ veți sta deasupra lui precum pelerinii deasupra/fântâniilor».

noi și îl purtăm prin lume/ ce știți voi care n-ați golit pahar după pahar/ în cârciumile acestei nopți”.

Latent și insinuant mai curând decât afectiv, tonul melancolic-elegiac e modulată adesea într-o arhitectură riguroasă, în slujba căreia poetul pune precizie a notației și muzicalitate difuză a dicțiunii. Inocența perceptivă constituie, de altfel, punctul de plecare al viziunilor lirice, căci poetul, înclinat spre reflecția sceptică, își asumă un vizionarism istovit sau doar recules, conjugând temele scrisului, ale poeziei sau ale textului, cu sentimentul zădărniciilor sau al decepției ontologice. „Lectura” lumii, așa cum ne-o propune George Vulturescu, se com-

pune dintr-o dialectică a privirii și a rostirii, în care s-ar putea bănui o discretă, învăluitoare poetică a interiorității, conjugată cu o intonație vag oraculară, în care cuvântul capătă frazare solemnă și gravitate patetică. Pe cât de pregnantă, pe atât de interiorizată, viziunile lirice ale lui George Vulturescu mizează mai curând pe „tensiunea detaliului” (acesta e și titlul unui ciclu de poeme) decât pe arhitectura întregului. Poate că alegorismul discret, ce se poate găsi mai mult fragmentar decât în ansamblul poemelor, să fie vinovat de ușoara ariditate didacticistă a unor versuri; cu toate acestea, în general, poetul află cu intuiție sigură calea justă spre poeticitate, recurgând fie la notația de extremă concentrare semantică („Să pui alături: oglinda și unghia/una dezvoltă/cealaltă corectează sfârșitul”), fie la metafora discret calofilă, cu reverberații livrești și substrat parabolic („Sunt tablouri vorace și tablouri despotice./îmi explica pictorul întinzându-mi un pahar./Pe unele le vezi cum se dilată, icnind, între/ramele de lemn, sufocând, ca niște grele juguri./viorile, naturile moarte, colinele, personajele/istorice”) sau, în fine, la versurile cu o fluentă imagistică alertă, epicizată.

Tematica volumului e concentrată în jurul simbolizării „Ochiului Orb”, care este, într-o suită de definiții lirice, „retina pură/este dislocarea/este sexul încremenit al icoanelor/este copita pe un cuib de ierburi/este nămolul malign al catacombelor/este narațiunea în extaz/este sensibilitatea încremenit/este plasma originară a lumii/este cenușa cărților/este abatorul/unde ard spaimele nopților noastre/este siciul în care îngropăm divinitatea”. „Ombilicul dintre scrisul meu și neant”, Ochiul Orb, simbolizează punctul de convergență al teluricului și al celestului, starea de grație și demonismul scrisului, forța poetului de a vizualiza ceea ce este nevăzut și de a descifra indescifrabilul din taina lumii. În **Hagiografia pentru Ochiul Orb**, poetul dă contur mitului prin inserarea sa în structurile unei „povești”, ori prin dramatizarea sa cu ajutorul dialogului. Fruct al întinericului dar, deopotrivă, născător de viziune lăuntrică, Ochiul Orb circumscrie neantul într-un efort dramatic de a da semnificații beznei:

„Deasupra paginii. Am stiloul în mâini/strâns ca un cuțit în noapte/aceasta e legea celui care scrie./Ochiul Orb icnește în apropiere/ca și cum ar da deoparte grinzile/putrezite ale beznei:/Ce faci, îl întreb./El își mișcă limbile beznei:/- Stau pe un bulgăre de beznă și/mănânc beznă”.

Fidel, într-un fel, și în acest volum, „vocației sale expresioniste” (Al. Cistelean), George Vulturescu își revelează, prin expresivitatea scriiturii și anvergura tematică, un mod profund propriu de a simți și de a trăi poezia; sinceritatea, „inocența” originară a discursului se întretaie cu o conștiință poetică de cea mai certă calitate estetică și gnoseologică.

theodor vasilache

În Europa acasă

Noi care n-am venit și mai ales care n-am plecat niciodată; care am stat neclintii ca bolovanii Măcinului sub soarele de foc sau în crivățul subțirel, spălați de toate apele care-au binevoit să curgă cu Dunărea spre Pontul Euxin...

Noi care am văzut barbarii la poartă, care, ascunși, am așteptat să adoarmă în fâneață cumplitele lor căpetenii, care le-am tăiat în vis beregata și, calzi, i-am îngropat sub brazda străbună; care ne-am căsătorit cu femeile lor și le-am crescut copii în dreapta credință...

Noi care am fost prin vremi mereu jefuiți, care am învățat pe de rost lecția amară a umilinței, care am luptat și, numai când Dumnezeu însuși a vrut-o, am plecat capul și ne-am bucurat când sabia a trecut șuierând pe deasupra...

Noi care, în adâncul inimii noastre, suntem mai mândri ca orice alt neam pe pământ, care împilați de cei puternici ne-am deprins să trăim atât de cumpătat, de modest, încât nimeni să nu ne mai invidieze vreodată...

Și chiar dacă, prin absurd, cineva ar mai veni la noi cu intenție de jaf să i se înmoaie brusc genunchii de milă și să se vadă obligat să ne ajute...

Deci: noi care nu am venit și mai ales care n-am plecat nicăieri niciodată, ne întrebăm acum la sfârșitul mileniului doi dacă, până la urmă, am procedat bine așa dacă nu eram oare mai câștigați azi, s-o fi luat atunci din loc și noi ca toată lumea, și să fi fost deja acum de vreo mie de ani în Europa acasă...

Zbor în bătaia săgeții

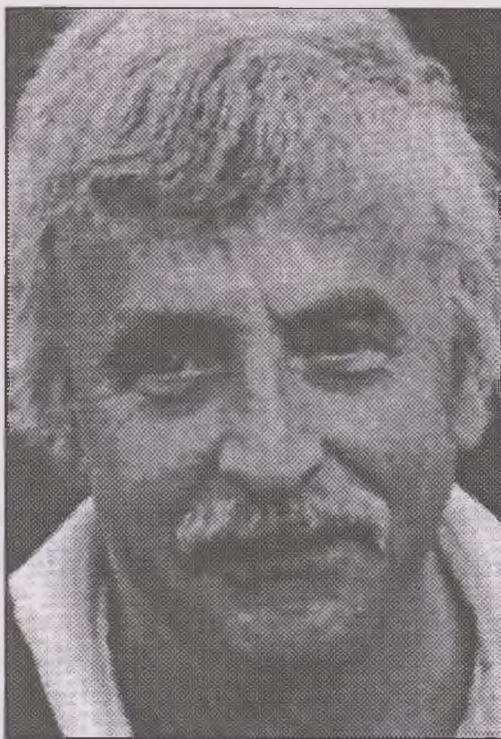
Și cum, la Gurile Dunării, nici moartea nu e punctuală - ci dă buzna, cu sufletul la gură, scuzându-se pe cine-știe-ce motiv, în general, ai timp berechet să te salvezi; de pildă, sărind pe fereastră...

Totul este să fii cu ochii în patru, gata, în orice moment, ca, la un semn, să țâșnești și fugind să păstrezi între tine și ea distanța de siguranță de-un pas - cât între vârful sandalei lui Achile și coada țestoasei...

Chiar: dacă nu s-ar muri pe capete de lemne și indolență, la noi s-ar putea trăi veșnic fiindcă Dumnezeu a inventat iepurele înainte ca oamenii să fi-nvățat să tragă cu arcul...

Cazinou cu ruletă rusească

Există călăi care sparg ditamai buturuga în lemne potrivite de foc fără-a clinti măcar un singur fir de păr de pe ceafa victimei. Dar și condamnații, ai dracu', întind de gât, îl subțiază

și îl încolăcesc de coada toporului ca râma care, la pescuit, nu se mai lasă băgată pe ac.

Și deoarece, la noi, nu meseriasj ci norocul e brățară de aur, nu-i de mirare că de obicei victima, grotesc ciopârțită, reușește totuși să fugă-n America și să pornească acolo o afacere și mai murdară.

Și cum, astăzi, normal, nimeni nu se mai teme de eșafod, s-au înmulțit tâlharii ca șoarecii și nici nu se mai ostenesc să se-ascundă ci lucrează deschis din vilele lor de pe lac.

Unii au rămas cu microbul spectacolului: se bat pe bilete și umplu ochi tribunele stadioanelor unde au loc execuțiile publice. Alții, însă, deja cu patima jocului în sânge, chicotind, chiar își așează, de bună voie, capul pe tăietor și, tremurând de plăcere, așteaptă intrarea călăului - mscat și în costum de latex negru, o nebulie !...

Care, înainte de a lăsa toporul să cadă, rostește cu voce de catifea, insinuant, cuvintele care declanșează delirul: „Les jeux sont faits, messieurs, rien ne va plus !”

We are the champions, my friend...

Suntem maeștri. Nici un alt neam nu-și terfelește atât de ușor ce-are mai sfânt. Patrie, drapel, imn - la noi, mai devreme sau mai târziu, totul aterizează-n mocirlă - în sunetul voios al înjurăturilor care, la un popor de poeți, frizează deja perfecțiunea...

Iată, de pildă, cenaclul „Cântarea Cântărilor” deghizat în SRL Pompe Funebre

încenează într-un decor de nuntă mioritică înmormântarea unui tovarăș de băutoră... Cum zic: cu tobe și surle, cu imn și înfășurare în steag.

Încât, nimerindu-te, din greșeală, în mijlocul halucinantului carnaval, să stai trăznit, să nu mai știi în mintea ta dreaptă dacă, până la urmă, destinul nefericit al unui om pe pământ e un lucru de răs sau de plâns...

Economia de piață

Cam peste tot aceeași poveste cu fata cea plină de virtuți care, înșelată-n amor, nu mai vrea să audă de măritiş, fuge de-acasă, stă un timp în cumpănă - ce să facă? - ..., ia calea mănăstirii... se răzgândește și, pentru a se răzbuna pe toți bărbații, se duce și se angajează în primul bordel.

Aici, îmbrăcată în negru, molestează clienții care, surprinzător, în loc să dea bir cu fugiții, se pare că prind gustul torturii și, tremurând de nerăbdare, coadă la ușă... O clientelă selectă, bărbați de stat unul și unul, din care ea, mascată, scoate unul la aparate...

Un adevărat lobby care-o catapultează în vârful piramidei ierarhice...

Și, cum cifrele de afaceri cresc neîncetat, se anunță că perioada de tranziție a fost depășită și că bordelul înaintează în plină economie de piață...

Astăzi nu mai regretă absolut nimeni hotărârea de a i se fi dat, atunci, tocmai ei hățurile acestei importante afaceri; fiindcă merge bine căruța și, oricum, ea deținea deja, de multă vreme, biciul...

Ubi bene

Locuitor al lui „ubi bene”, adică pretutindeni și nicăieri acasă, cu drumul în călcăie, vagabond în câteva limbi și culturi, iată, cum, moțâind pe valize, n-ai frică mai mare decât să nu adormi din greșeală, să nu mori în străini sau, doamne ferește, să nu prinzi cumva aici rădăcini...

Și asta, ca un făcut, exact în noaptea când, din trâmbița lui de aur, îngerul exilului sună repatrierea din urmă...

Când, dând să pleci, constați cu stupeoare că nu te mai poți dezlipi de cleiosul mormânt - călduț, confortabil cum sunt cam toate pe-aici -... și că, de fapt, provizoratul ți-a devenit între timp o a doua natură... și nu te mai deranjează defel...

Și zici că poate ar fi mai bine dacă și îngerul ăla cu instrument s-ar uita cât e ceasul și-ar respecta, dracului, măcar orele de odihnă...

AL TREILEA ZARIFOPOL

de ALEXANDRU GEORGE

Am pus titlul de mai sus unei schițe de articol pe care nu am ajuns să-l desăvârșesc; iată, au trecut trei luni de zile, dacă nu mai mult și ceea ce voiam să spun și-a pierdut în multe privințe actualitatea. Voiam să salut ediția de opere a lui Paul Zarifopol într-o nouă înfățișare, datorată neobositului și doctului Al. Săndulescu. Crezusem că actuala masivă punere la dispoziție a scrisului său va însemna o dată istorică, întru totul comparabilă cu revelarea eseistului în anul morții sale prin volumul Pentru arta literară și puțin mai apoi prin corespondența cu I. L. Caragiale, al doilea Zarifopol fiind cel al anilor 1971, când au văzut lumina tiparului cele două masive tomuri scoase de Al. Săndulescu la Editura Minerva. (Ele au fost completate cu încă două volume de Eseuri, în 1988, care nu au putut fi comentate pe măsură în climatul sufocant al ultimilor ani de comunism). Abia acum se poate vorbi deschis și în toată amploarea de Paul Zarifopol și am crezut că a venit ceasul mult așteptatei discuții și valorificării.

Căci omul a fost în primul rând reprezentantul unei formule intelectuale și sufletești rarissime în peisajul nostru: al individualismului burghez, al omului care nu vrea să se aservească nimănui, ci doar să admire și să iubească, să critice și să cerceteze ceea ce vrea el. Ceva de lux suprem și întrucâtva arbitrar se degajă din scrisul lui și din existența unui om fără carieră publică; prima dată când s-a întâmplat să găsească și o slujbă potrivită cu realele-i aptitudini și merite a fost în însuși anul dispariției. Am anticipat așadar asupra unei reacții a criticii, care se lasă încă așteptată; pe scurt, nu m-am văzut confirmat în speranțe, momentul actual nu e marcat de al treilea Zarifopol, cum prevăzusem eu.

De ce s-a întâmplat așa și de ce a trecut aproape nevădit în seamă și opusculul lui H. Zalis, **Paul Zarifopol comentat de...**, 1994, este de regretat, desigur, dar faptul cred că poate fi explicat. Ca și în momentul morții sale (1934), Zarifopol a resuscitat în plină zarvă „trăristă”, a descoperirii tinerilor furioși care l-au respins pe vremuri, acum șaizeci de ani. Momentul acela era al înregimentărilor, al „angajării”, al entuziasmelor în cor, al lepădării de adevăratele atribute ale spiritului individualist. Vehemența, osândirea globală, ideea de apartenență se opuneau direct spiritului său disociativ și de aceea Paul Zarifopol a constituit bestia neagră a tinerilor din „noua generație”, dar nu și a lui Camil Petrescu, Petru Comarnescu, Mihail Sebastian. (Chiar și Mircea Eliade va reveni asupra eseistului, relevat mai amplu odată cu **Pentru arta literară**, carte cu titlu de manifest, ceea ce în nici un caz nu e și care a rămas să fie detestată doar de un colateral al criticii și orientărilor de moment, anume de G. Călinescu). Or, de șapte ani, explozia libertății la noi în țară și a recuperării a dirijat atenția multora spre marii interziși ai comunismului, printre care nu s-a aflat cu totul Zarifopol; momentul resurrecției lui se produsese și însemna un real și bine stabilit câștig.

Dar, cred că mai e ceva: spiritul critic, mult detestat de comuniști și mortificat în modurile cele mai perfide, nu poate fi „recucerit” chiar deodată. El este o rezultată a unei educații pe care o dă un mediu, mai mult decât școala, și se obține altfel decât prin deprinderi și cultură scolastică. Zarifopol a fost un produs al Iașilor ultimului pătrar al veacului trecut. Și-a făcut studiile liceale și universitare într-un mediu

modelat de Junimea, așa cum se alcătuisese el în prima fază a acesteia. Risc afirmația că el a fost continuatorul îndeosebi al radicalismului lui Gh. Panu și al fraților Nădejde, al lui V. Pogor și al primului Maiorescu. Capitala Moldovei a văzut născându-se Junimea, dar și primele nucleee socialiste, a fost leagănul antisemitismului cuzist și al Mișcării legionare. Nu doar criticismul stă la baza „spiritului” moldovean, așa cum credea Ibrăileanu și, după el, Lovinescu și atâția alții; un tânăr care se „forma” în acea încrucișare de direcții era obligat la o opțiune.

Am spus toate acestea aflându-mă la Iași la sărbătorirea Convorbirilor literare, care împlineau o sută zece ani de la apariție și m-au onorat cu un premiu pe care eu îl consider foarte semnificativ. Le-am și reproșat amicilor mei de acolo că neglijează o glorie așa de autentică a urbei lor. Al treilea Zarifopol rămâne doar un deziderat al meu și n-aș vedea prea curând în jurul lui adunându-se mulți admiratori, ridicându-i numele pe vreo pancardă. Cred că în clipa de față criza spiritului critic mai îmbracă un aspect: simpatia de care se bucură unii ilustratori ai disciplinei se leagă nu de specificul acesteia, ci de o activitate a lor colaterală. Călinescu este exaltat mai mult pentru că a spart cadrele disciplinei sale, Maiorescu pentru că ar fi trasat o „direcție” culturii și literaturii române; Iorga a fost mai mult un convulsiv și un dramatic, un apostol, un istoric și un lider politic, Perpessicius un poet, Lovinescu marele promotor al confuziei criticii cu arta și așa mai departe. Criticii puri, indiferent de diferențele dintre ei, de la Pompiliu Constantinescu la Șerban Cioculescu, au de îndurat soarta lui

Zarifopol. Și la acesta se va sublinia în veci spiritul „negativist”, ceea ce e o imensă prostie dar pe care prejudecată trebuie să o acceptăm cu resemnare. El e criticul pur, editorul și analistul unui alt critic pur, și nu prin calitatea sa de „moralist” ar trebui să se mântuie în ochii posterității.

Legăturile sale cu Iași sunt mai semnificative prin aceea că omul și-a afirmat o independență față de cercul atotputernic al **Vieții românești**, ceea ce se propune ca un fapt de-a dreptul straniu; el a colaborat susținut la publicarea ieșeană, nu în faza ei „poporanistă” și nici susținând undeva „specificul național”, dar a colaborat totuși cu multe din eseurile sale cele mai substanțiale, menajând credințele lui Ibrăileanu, fără a le face și concesii. Toate eseurile și numeroasele articole politice ale lui Zarifopol sunt însă publicate alttinderi. Când chestiuni de ordin estetic i-au dus la o anumită dispută, colaboratorul **Vieții românești** nu a cedat deloc redactorului (v. chiar polemica sa cu Mihail Ralea, care a stârnit hazul adversarilor **Vieții** de la București, și în primul rând al lui Lovinescu). Cu toate ispitele pe care i le-a oferit Ibrăileanu și ai săi, Zarifopol și-a urmat linia.

Cu „noua generație”, una în genere de admiratori ai unui Pârvan și până la un punct Iorga, „conflictul” nu mai e unul de fond sau de tangențe nepălcute; tinerilor marcați profund de aspirații romantice, vitaliste, dar mai ales anti-raționaliste eseistul Zarifopol li s-a părut un inactual prin afișarea virtuților contrarii, dar mai ales a odiosului spirit critic și, mergând mai departe, ei au văzut în el tocmai ceea ce nu era: un limitat, un obtuz, un încuiat. Al treilea Zarifopol ar putea să spulbere și această falsă imagine. Căci acum după ce ni s-a impus o mortificantă experiență totalitară, ar trebui să apreciem mai just pe stegarii libertății, pe cei care refuză să-și pună lanțuri pentru a câștiga, în experiența colectivităților, niște presupuse puteri care nu sunt în nici un caz ale spiritului.

Cărturarul aflat în Germania cărților și a concertelor a fost victima „revoluțiilor” care au cutremurat țara și care, în afară de faptul că l-au ruinat financiarmente, i-au oferit un spectacol pe care numai firea lui l-a putut primi ca pe unul mai mult de haz. În tot cazul, l-au aver-

tizat asupra a ceea ce este bolșevismul, pe care, teoretic, îl osândise și socrul său C. D. Gherea, într-un moment final al vieții sale. (După trecerea potopului, acum ne putem și noi amuza cam tot în necaz de ce spunea Zarifopol cu mai bine de trei sferturi de veac în urmă despre „rusul Lenin”, despre „ruși” în genere ca fenomene de patologie socială, despre Plehanov, marele maestru al Imperiului țarilor,

și să vedem și ceea ce românul nostru așa de lucid propune dincolo de umorul său atât de salubru).

Lectura cărților lui Paul Zarifopol îți întărește încrederea în om, în virtuțile lui, ale inteligenței, ale înțelepciunii, dar mai ales ale libertății. Bătrânul eseist, cu multe aere poznașe, ar fi avut de dat lecții generației „tinere” de la Bucureștii anilor, 30, „Fiilor Soarelui”, autorilor de manifeste dinamitarde și urzitorilor feluritelor „schimbări la față”. Or, nu știu dacă nu e puțin și vina lui că atunci când a murit a putut lăsa impresia că prin el s-a pecetluit o epocă și că personalitatea lui poate fi ușor osândită nu la judecata de apoi ci chiar în anul dispariției, asemeni unui caz definitiv închis.

Al treilea Zarifopol rămâne doar un deziderat al meu și n-aș vedea prea curând în jurul lui adunându-se mulți admiratori, ridicându-i numele pe vreo pancardă. Cred că în clipa de față criza spiritului critic mai îmbracă un aspect: simpatia de care se bucură unii ilustratori ai disciplinei se leagă nu de specificul acesteia, ci de o activitate a lor colaterală.

SORA LUI «GUNDI»

d.
nicolcicioiu

Junie a avut pentru mine, de când eram mic, amintirea unor înspăimântătoare fulgere cu trăsnete care loveau, de multe ori, în copacii cei mai înalți din pădurea copilăriei mele. Trăznise la Boiașu; chiar lângă casă ne trăznise un ulm uriaș, care, ori de câte ori eram prea necăjit sau adormeam frânt de îndoieli și griji copilărești, acel ulm trăznit îmi apărea mereu ca o presimțire rea, în care, la trezire, îmi începeam ziua, bucuros că fusese numai vis.

Așa s-a întâmplat și în dimineața asta. Visul meu repetat cu ulmul copilăriei, îmi descoperea o dimineață ploioasă, cu trăsnete și fulgere, care zguduiau din temelii casa în care locuiam.

- Vino, hai, mi-e frică! strigase gazda și continuase plângăcios: și bietul Tia (feciorul) a plecat la școală pe vremea asta!

Mă chemase doamna Cuntu la o cafea de dimineață; într-adevăr tremura de frică ori de câte ori fulgerul ilumina, ca la

fotograf, pereții cu multe tablouri, apoi, dispariția bruscă a luminii, urma bubuitura brutală, în contrast cu lumina orbitoare care dispăruse, iar aerul camerei rămânea parcă mai întunecat. Când geamurile tremurau în glasul lor strident, doamna se lipea de mine tremurând toată; eu însă acordam și un coeficient de intenție și nu-mi era convenabilă situația, încât încercam să evit pe cât puteam o oarecare tentă de intimitate cu proprietăreașă, fie ea ocazionată de vraistea din cerul de iunie. Aproape că mă rugam la Dumnezeu să înceteze canoada cerului, sau să se mai domolească, pentru a mă putea dezlipi din brațele ei în care se părea, că într-adevăr, tremura în ea frica teribilă de singurătate sub agresivitatea naturii. I-am explicat că eu nu pot stăvilii stihia, că trebuie să plec și eu, că nu știu când și cum o fi plecat Adrian la serviciul lui, care începea întotdeauna la 7 dimineața, că ar trebui să mă duc întâi la poștă să văd dacă e acolo, sau l-o fi prins furtuna pe cine știe unde, pe ce stâlp cu firele lui ce trebuiau întinse pentru radioficare. Dar doamna se văicărea, se lipea de mine așa de strâns, că mi se părea că devenim, la un moment dat, unul; începuse chiar să-mi fie frică, pentru că această doamnă începuse să nu-și mai țină mâinile acasă, ci, în disperarea ei în care receptam că are destulă prefăcătorie, redeștepta animalul din mine și eu nu vroiam. Încercam să mă leg de-o oarecare silă, dar ca un făcut, deși era cam bătrână, sila nu venea; și poate că ar fi venit, dacă n-ar fi fulgerat și trăznit din ce în ce mai tare. Coborâse iadul pe pământ, prin fereastră se despletea tot cerul, o întunecime lăptoasă ascundea casele Mehalei, care, în clipa fulgerului, se descopereau albe, cu ferestrele lor mici și cu țiglele roșii. Strada pustie, pomii chinuiți de-un vânt nebun făceau mătăanii, se desprindeau alungate frunzele, pe umezeala cărora clipea fugar, aproape instantaneu, fulgerul. În lumina orbitoare vedeam și ghereta santinelei rusești cu secera și ciocanul

zugrăvite pe-o parte, dar cu soldatul nevăzut, adăpostit înăuntru. Ochii mei alergau pe geam, ochii doamnei Cuntu mă pironneau de jos în sus, de parcă ar fi cerut mai mult decât protecție; în căutătura lor am citit un zbor cerșit de milă. Era și ea femeie, era pradă nu numai furtunii de afară, cred că era pradă și furtunii dinăuntru ei. Dar eu eram așa de apăsător de ale mele, că nu se putea deștepta nimic în mine. În minte o aveam pe Flori cu necazul ei, mă certam gânduri despre Teț și mă oboseam, cutremurându-mă, imagini și discuții cu ochelariștii șantajisti. Mi se părea că directoarea (când o vedeam la policlinică) după orele 11 la cabinetul ei de consultații, era mai tristă, mai sobră, mai preocupată și mai atentă, exagerat de atentă cu bolnavii. Era alta; numai atunci când eu, făcându-mi de lucru numai ca s-o văd, ea se însenina, trecea ca din întâmplare pe lângă mine și-mi șoptea tandru „Gundi”, eu eram liniștit atunci și o vedeam și pe ea fericită. Dar astea erau gânduri, afară era iadul pe pământ, Flori fusese chemată la securitate seara, eu eram în brațele doamnei Cuntu, protector ales în casa asta mare și rămasă numai cu noi doi între zidurile ei. Trebuia să fac ceva. M-am desprins brusc, motivând că am lăsat becul aprins deasupra patului. Nu-mi dădea drumul, se postase în fața mea, dar eu, brutal, am reușit să scap, scăpându-i, printre dinți și neconvins: „altădată doamnă, acum sunt grăbit!” Ca o ușurare, au ieșit vorbele din gura ei: „îți mulțumesc și pentru altădată” și niște buze ca niște lipitori scârboase, mi-au umezit puțin gâtul. Eram mândru de mine că reușisem fără s-o supăr, să ies din încurcătură, tocmai când fulgera și tuna parcă mai îndepărtat, undeva peste zările din Freidorf sau poate spre Ghiroda. Era o burniță rară, obosită; eu alergam spre orașul spălat.

În dreptul străzii Brediceanu, pe-acolo pe unde este Piața 700, am întâlnit-o pe Flori, venind grăbită în sens invers; zgribulită, tremurând înfricoșată, desprinsă de tot ce pare omenesc într-un trup de femeie, mai mult alerga. La fosta primărie nici un tramvai. M-am întors cu ea pe jos, prin ploaia rară ce-și alungase departe fulgere anemice. Era

Sumara ei îmbrăcăminte se uscăse pe sfoara de deasupra godinului. Se îmbracă și, privind-o, îmi era milă de acest corp dumnezeiesc râvnit de-o lepădătură socială. Pentru a-mi scoate din minte gândurile negre, începuse să se hârjonească cu mine cum fac frații adevărați.

udă learcă, iar eu eram speriat de înfățișarea ei. Am întrebat-o de ce nu și-a luat o umbrelă și de ce a plecat pe o așa vreme. Mi-a răspuns plângând că nu vine de acasă, că a fost aseară pe Diaconovici Loga și că a scos-o în ploaie ochelariștii, după ce o noapte întreagă a stat de vorbă cu ea, în mod destul de civilizat. El obținuse aprobarea de la regionala de partid, să facă unele investigații, în care ea, „ca membru de partid”, putea să-l ajute în edificarea unor chestiuni legate de mișcările celor din păduri. Așa-i prezentase el primului secretar necesitatea audierii tovarășei directoare”.

Pretextând că, fiind de serviciu are unele treburi mai urgente, o lăsase vreo trei ore singură într-un birou, dându-i, ca o ironie, o carte de „Sănătatea Familiei”. Se purtase apoi destul de decent cu ea, deși, atât în „decenta aceasta”, cât și în abandonarea ei într-o cameră, ea își dădea seama că în asta nu-i decât un fel de tratament psihologic; când a revenit, târziu după orele 23, și-a cerut scuze ceremonios. Aluziile lui vizau o oarecare vinovăție a mea, cu riscul de a nu putea termina facultatea, după ce reușisem înmatricularea. Îi ceruse o colaborare partinică și-i strecurase chiar „și să știi că nu-mi ești oarecum, indiferentă”. Îi ceruse să mă părăsească, sunt un ratat și ea, ca medic, poate găsi înlocuitor de soț. Ea se simțise jignită, dar, în ghearele lui și cu gândul că mi-ar putea face rău mie, nu-i spusese decât atât: „greșiți enorm, fratele meu nu poate înlocui în nici un fel pe soțul pe care-l știți cum a murit”.

Și pentru că, zicea el, nu este bine să fie văzută ieșind de acolo pe lumină, în zori a scos-o în stradă, chiar când începea furtuna. În timpul trăznetelor s-a ascuns la Căminul de Ucenici, când s-a mai domolit furtuna cerului, a plecat pe ploaie spre Mehala să mă întâlnească. Alergase, era foarte subțire îmbrăcată, cu părul despletit în vânt, că cine o zărea fugind așa credea că-i o nebună fugită de la psihiatrie, din colțul străzii Loga cu B-dul 23 August. Rochița udă, lipită de corp, îi reliefa perfect toate detaliile rotunjimilor, în toată apăsarea din jur, părând o sirenă din halucinațiile marinariilor.

Am zărit-o de departe pe doamna Cuntu plecând la școală sub umbrela ei înflorată. Ploua insistent, mărunț, rece, vântul se mai potolise dar se ațâța și se zbătea în suflul meu speriat. S-o țină o noapte acolo? Ea părea liniștită, dar tremura de frig, era vineție la față, avea cearcăne de-un gri-albastru îngrijorător, numai buzele erau roșii, chenar distinct între mucoasa lor și pielea udă de ploaie. Ce să-i fac să nu mai tremure, cum s-o ajut?

- Să mă ierți, Gundi, dar n-am ce face. Ești fratele meu...

A început să se dezbrace; și-a scos rochița subțire și furoul din care picurau mici șuvițe de apă, și-a scos și chiloții și le-a stors pe toate pe fereastra pe care a închis-o foarte repede, cum faci iarna. S-a vârat așa goală sub păturile mele, pentru care eu m-am scuzat că nu au tocmai aromele convenite unui musafir. Ea a râs cu duioșie și a zis că ea nu este musafir în camera fratelui ei. Făcusem focul, ceainicul de pe godin dăduse în fiert, i-am pregătit un ceai din flori de tei (asta aveam) și ea a băut două căni pline, alungându-și înfrigurarea, dar udându-mi tare perna cu apele din părul ei. Îi priveam fața și ochii aceia speriați și totuși calmi, prin care treceau singurătăți de alarmă umilitoare și neputincioasă, ca-n ochii vitelor reflectați în geamuri de abator. Revoltă, milă, dragoste, lașitate, actorie falsă și falsificată de-un egoism ce-mi murdărea conștiința, toate se amestecau ca într-un Turn Babel al iluziilor ce mă copleșeau cu îndoiala că eu așa fi om și că așa exista cu adevărat. Trecea prin toată

ființa mea, ca o arsură, viscolul vinovăției, că mai bine rămâneam hamal de noapte la Olea, decât s-o întâlnesc pe această nefericită jertfă a tinereții. Mă temeam de ceea ce avea să-mi împărtășească, de îndată ce alergase să mă găsească acasă. S-a liniștit, s-a ridicat stând pe marginea improvizatului meu pat, și-a privit pantofii plini cu apă, i-a întors cu tocurile în sus. O priveam de pe singurul scăunel ce-l aveam, admirându-i teribila alcătuire de perfectă statuie, dar nu simțeam decât milă, nimic bărbătesc; eram mai degrabă stăpânit de-un sentiment de perfectă feminitate, de parcă eu eram ea, iar ea era eu din mine. În timp ce-i uscăm, preferând pe-o sfoară deasupra godinului, rufăria, de sub pătură mi-a zis, fricoasă de parcă ar fi auzit-o cineva, aproape șoptind, cu o căldură ce nu se poate uita: „mi-a spus că ești în pericol, că ai legături cu sârbiul lui Tito, că ar fi bine să-ți vezi de treabă, că el te poate scăpa dacă eu am să-l înțeleg...” Înțelesese și ea și înțelesesem și eu despre ce era vorba.

- Eu sunt de vină, Flori! Și am mai pus un halat peste pătură.

- Nu numai tu, bunul meu Gundi; sunt și eu. Sau nu suntem nici unul din noi de vină. E poate strigătul și sângele pângărit, țipătul copilului de 5 anișori, bestializat în fundulețul lui de soldații ruși. El n-a știut ce-i viața. Nu trebuie să-ți pară rău, tu vei termina facultatea, orice s-ar întâmpla cu mine. Eu n-am pentru ce să mai trăiesc, deși mi-ar fi surâs să te văd medic, să am grijă de tine și de soția ta, măcar ca servitoare, pe care soția ta s-o știe că îți este soră și că vă ajut așa cum se ajută frații. Drumul e greu, eu m-oi prăpădi pe-acolo, dar sunt împăcată că tu știi cât de erou a fost netrebnicul meu de bărbat și pentru ce anume au avut ei interes să îi facă înmormântare de erou unui laș ordinar. Eu am încredere în primul secretar și am să mă plâng. Poate-l dezbrac de haina militară pe nenorocitul ăsta, chiar dacă el m-a amenințat râzând că „știu că ești antisemită și asta o să te coste, la o adică...” Oftase adânc, își strânse se pleoapele peste care își răsfrase părul acoperindu-și fața așa cum s-ar rușina copiii de-o prostie spusă. Dar eu cred că era plină de teamă și numai un gest de feminitate, rămas

din deprinderi adolescente, îi acoperise fața ca într-o, de mult, ștrengărească joacă. Se va duce la primul secretar, îi va povesti totul, despre cum a fost soțul ei erou, despre moartea lui Gundi cel mic batjocorit de către aceia care zic că ne-au eliberat. Am rugat-o să nu amintească nimic despre femeia sinucigașă din strada Cloșca, dându-mi părerea că nu trebuie să-i spună chiar totul. „Ba de tine voi aminti”.

- Eu cred că-i o imprudență, o aventură, o bravadă, ei nu seucid între ei, chiar dacă mârâie în ședințe cu critica și autocritica. Plebea trebuie să fie umilă, să se lase de bună voie umilită, să nu aibă personalitate, personalitatea individului fiind subminarea sistemului. Să ne mai gândim, Flori! Eu nu vreau ca tu să ajungi haznaua lor publică și pradă homosexualilor și practicilor orale; lasă-mă să-mi duc crucea, eu voi avea răbdare și va veni vremea când voi reveni, regăsindu-te întreagă, frumoasă și adevărată soră care să ai grijă de mine. Eu nu-ți merit jertfa, nu merită să te vinzi pentru mine, că asta vrea

parodii

viorel mureșan

Fragment

(Luceafărul, nr. 22/1996)

acolo-n spital
voi duce cu mine scrisori
din muzeul pendulelor
potcoave de cal
și-un jurnal
la care am pus și eu umărul
(desigur, „Luceafărul”)
un album de familie
uzat datorită răsfoirilor
din care, iată, o poză
eu aplecat peste cuvânt
inițial era roză
acum luați-mă cum sunt.

*

„scrie cu sânge și taci”
mi-au zis prietenii mei vârcolaci

Lucian Perța

ochelariștii ca și în cazul sinucigașei.

A început să plângă, mi-a sărutat ambii obraji, m-a mângâiat și, scuturându-mă ca dintr-un vis, mi-a spus că ea nu are decât o singură cale să mă salveze din gura „haitelor astea”.

Sumara ei îmbrăcămintă se uscaser pe sfoara de deasupra godinului. Se îmbracă și,

privind-o, îmi era milă de acest corp dumnezeiesc râvnit de-o lepădătură socială. Pentru a-mi scoate din minte gândurile negre, începuse să se hârjonească cu mine cum fac frații adevărați. La ferestrele trenului care defila pe podul

pe sub care trecea strada, mi se păreau ochii lacomi de libertate și de zări, ai capetelor de la zăbrelele ferestrelor închisorii de la Popa Șapcă. Mi se părea că sunt absent de lângă ființa care mă ținea de mână. Căutam să alung orice apropiere de perspectiva ce-o pândea pe biata Flori, mă împărțeam cumva între dorința mea aprigă de a deveni medic și dezastrul care o pândea pe ea. Aerul jilăvit mirosea a iarbă crudă, crenguțele rupte erau gândurile mele, se înstăpânea seninul, numai în suflul meu stăruiau ochelariștii cu ramă groasă și neagră ai ochelariștii.

La fosta primărie ne-am despărțit; ochii ei aveau o liniște adâncă împăcată, în mine se multiplicau îndoiele ispititoare de a accepta rezolvări favorabile, chiar dacă acestea sunt iluzorii. Mă vedeam mic și nedemn de a sta lângă Florentina Lovin. Peste imaginea ei de alcătuire perfectă, se suprapunea imaginea sinucigașei din strada Cloșca, victimă și ea a dragostei pentru omul iubit.

Fragment din romanul „Libertatea de-a purta cătușă”

francisc nona

Adoua zi tata m-a luat cu el. L-am urmărit de dimineață cum și-a mâncat slămina cu ceapă și cum și-a băut rachiul, apoi m-am îmbrăcat și l-am urmat în tăcere, numărându-mi pașii. În fond - el avea șerparul întins pe burtă, el avea amnarul și cremenea și pachetul de țigări. Am mers mult timp unul lângă altul, tăcuți, - tata prefera să nu scoată nici un cuvânt - și salutăm politicoși, „Bună dimineața”, pe toți cei care ne ieșeau în drum. Într-un târziu, tata s-a aplecat la urechea mea și mi-a spus:

- Du-te acasă.

M-am uitat adânc în ochii lui (aș fi vrut să-l întreb „De ce?”), dar o spusese cu atâta nonșalanță încât mi s-a părut absolut normal ca el să mă trimită acasă.

- Du-te acasă și spune-i lu' maică-ta că n-am mai avut nevoie de tine.

- Atât?

- Atât să-i spui. Și vezi ce mai faci și tu pe acasă, că eu nu vin astăzi prea devreme.

S-ar zice că-l bănuiam. I-am spus „Bine”, am pornit înapoi, dar m-am ascuns după o poartă și am așteptat. A răsuflat ușurat. Aburii din gură îi înfășuraseră capul într-un bandaj de sfințenie care s-a ținut după el, credincios, mult timp. Apoi a pornit mai departe. Se îndrepta către o zonă virgină (în acea dimineață) a satului și își bătătorea singur poteca, lăsând în zăpadă urme mari și adânci, ca de tractor. L-am urmărit. Nu a întors niciodată capul. Se luminase bine de tot afară și încă se mai auzeau guițăturile porților cu baionetele vechi înfipite în beregată. În unele case mirosea deja a carne friptă și străbăteau până afară sporovăielile laudăroase ale bărbaților măcelari. Din gurile lor ametește de răbui fantomele animalelor abia sacrificate renășteau, luând forma unor monștri nestăpâniți (cei mai mari din tot satul), împotriva cărora bărbații duseseră lupta vieții lor.

Tata mergea înainte, greu și fierbinte. Și eu îl urmăream. În crele din urmă s-a oprit, și-a întors capul în dreapta și în stânga, inspectând curios împrejurimile, și a cotit spre poarta înaltă care se ivise lângă el. Nu știam încă... Abia când m-am apropiat am înțeles și un fior înghețat m-a înțepat în ceafă: „Virginica Târfa satului”. Am rămas încremenit, mai întâi fulgerându-mi în fața ochilor, ca un șuvoi, imaginea lui tata așa cum îl știam, apoi cea a mamei la fel, și apoi, cu privirea în pământ, imaginea picioarelor mele înfundate în urmele adânci pe care tata le lăsase în zăpadă. „Virginica. Târfa satului”. Aveam încă în nări mirosul de carne friptă. Se apropia Crăciunul și tata venea aici, venea să-și îngroape fața între doi săni străini și între două picioare desfăcute doar din desfrânare, venea să se dumirească despre cum e o altă femeie. Își făcea singur un cadou de Crăciun, lui și ei, târfei despre care toți vorbesc în șoaptă și căreia femeile de mult au încetat a-i mai trece pragul.

Ce puteam să fac? M-am apropiat, am refăcut pașii pe care tata îi lăsase în urmă, am deschis poarta mare pe care o deschisese și el, dar nu am închis-o (vroiam să se vadă totul să vină toată lumea să privească ce face tata acum, când se apropie Crăciunul și când toți bărbații satuluiucid porci ca să se înfrupte din ei). Undeva, la o fereastră, lampa încă mai arunca pe un perete umbra subțire a unei ființe cu părul lung și umeri moi, apoi o altă umbră, spătoasă, care părea că-i spune celei dintâi ceva la ureche. După doar câteva secunde umbrele s-au unit, deveniseră o singură umbră mare, largită, acoperind un perete întreg. M-am ridicat pe vârfuri ca un hoț, ochii mi-au trecut dincolo de pervaz și înăuntru l-am văzut pe tata roșu la față, cu buzele inundate de

MUSCA VERDE

salivă, mușcând femeia de gât, de ureche, de obraji, de piept, de coapse, de pulpe. L-am văzut hămesit, așa cum nu-l văzusem niciodată lângă mama, înfruptându-se, acum, când pentru toată lumea se apropia adevăratul Crăciun, din carnea tare a acelei femei care merită întru totul să moară lapidată cu scuiăturile întregului sat. „Virginica. Târfa satului”. Ea își lăsase capul pe spate și părul despletit năvălise până dincolo de umerii pufoși și albi pe care tata îi strângea în pumni. Primea prețuirea animalică a unui bărbat însurat. A unui bărbat cu doi copii. Își înfipse degetele lungi în părul lui scurt și creț, și tata, cu capul între coapsele ei, părea un uriaș pe punctul de a se naște. Gemetele ei erau durerile facerii. Îmi sprijinise ochii de pervazul feresterei și priveam cu gura căscată ceea ce nu mai văzusem. Sărutările fierbinți ale unor amanți îndrăgostiți în ilegalitate. Femeia își ridicase peste umeri cămașa lungă și o aruncase undeva pe jos, la întâmplare. M-am înfiorat, așa cum cred că și tata se înfiorase înăuntru. Sâni rotunzi și parcă neatinși ai târfei tremuraseră puțin, indeciși, apoi s-au lăsat cu totul în mâinile bărbatului, s-au lăsat mângâiați, ciu-piți, sărutați, mușcați, morfoliți de buzele lui însetate. Nu puteam crede. Mă

îndoiam de simțurile mele, de plăcerea pe care o aveam și eu contemplând împreunarea aceea interzisă și care nu ar fi trebuit să aibă loc niciodată. M-am înălțat și mai mult și totul a început să se învârtă dintr-o dată haotic în creierul meu. Picioare lungi și subțiri. Ochi. Sâni. Pântec copt și stropit cu salivă dulce. Tata în genunchi. Tata cuprinzând fesele târfei. Tata îngropându-și fața în sâni ei. De ce atâta îngăduință? De ce femeia asta hulită îi permitea unui bărbat străin? De ce îi dădea voie să o răscolească în casa ei ca pe propria lui nevastă? De ce era Virginica târfa satului? De ce ninge? De ce stau aici privind desfrăul tatălui meu? Ochii mi s-au înroșit, aproape că-mi țâșniseră lacrimile. Totul era atât de fierbinte înăuntru și atât de rece afară. Sâmburi de sudoare simțeam că-mi încolțesc pe frunte, ca și bărbatul din casă care-mi era, din întâmplare poate, tată. Și în sat continua să miroasă a carne friptă. Guițăturile porților se amplificau, tot mai multe, tot mai sinistre. Familiile cuminți se pregăteau de Crăciun, își scoteau hainele de la naftalină ca să le îmbrace peste câteva zile când vor merge la biserică să asculte slujba. Bărbații își beau rachiul de dimineață turnat cu îngăduință de mâinile abia spălate ale femeilor. Apoi puneau mâna pe cuțite și smulgeau din porc slămina și hălciile

Picioare lungi și subțiri. Ochi. Sâni. Pântec copt și stropit cu salivă dulce. Tata în genunchi. Tata cuprinzând fesele târfei. Tata îngropându-și fața în sâni ei. De ce atâta îngăduință?

de carne. Se puteau considera eroi. Eroii cuminți, care fac ceea ce trebuie și ceea ce le e îngăduit să facă. Și în tot acest timp tata sacrifica, picătură cu picătură, cea mai grasă parte a virilității lui, așezând-o bezmetic la picioarele târfei. Pentru el nu exista Crăciun - femeia îi gâfăia în ureche - și femeie îi gâfăia în ureche, nu exista eroism - târfa îi spunea „mai tare, mai tare” - și pentru că - femeia delirează - și pentru că femeia delirează, deși n-ar trebui, n-ar avea voie, nu i-ar permite nimeni - și totuși delirează - să delireze în brațele unui bărbat însurat - se lasă cuprinsă de brațele puternice ale bărbatului - și care ar trebui să nu asculte cum - „ah, ah”, îi spune femeia - femeia îi spune „ah, ah”. Se apropia pentru toți Crăciunul și - îmi cumperi ceva de Crăciun?” - și tata - „Ce să-ți cumpăr de Crăciun?” - nu era acasă, nu își sacrifica porcul, nu o bătea pe mama și - „Ce să-i cumpere de Crăciun? Crăciunul e pentru copii!” - nu ne spunea, nici mie, nici Mariei, „Crăciunul e pentru copii!” ; pentru că tata era aici, într-o casă străină și blestemată - „ah, ah” - unde o femeie străină și blestemată gemea „ah, ah” și unde fiul lui - „nu te opri!” - și unde fiului lui „ești un bărbat adevărat” - și unde fiul lui - „fute-mă, fute-mă” și unde fiul lui îl privea făcând dragoste (ce cuvinte!), îl privea cum face dragoste cu târfa satului, cu Virginica. Anul ăsta nu ne va spune „Crăciunul e pentru copii!” Ce Crăciun? Ce copii? Eu nu-i mai eram... Și cu atât mai puțin Maria, care - „o, ce bine e!” - nici măcar nu era prezentă, ca să vadă, ca să fie - „îmi place! îmi place!” - spectatoare a acestei desfrânări între doi oameni în toată firea, care știu ce fac și știu ce

trebuie și ce nu trebuie să facă - „încă un pic! nu te lăsa!” - deși nu par - „așa! așa!” - dar satul întreg mănâncă astăzi carne de porc, carne pură, carne curată, sacrificială pentru că așa trebuie, pentru că așa le cer familiile adunate în jurul focului ca să rădă de fețele lor luminate de jar.

Așa se întâmplă în fiecare an. Doar că anul trecut tata își spăla mâinile de sânge și pornea cu cuțitul în mână

împotriva trupului inert al animalului ucis. Nimeni nu i-a interzis să omoare, dar sigur toată lumea îi va interzice să calce pragul acestei femei dușmănite de toate femeile măritate pentru frumusețea ei. De ce? Înțelegea, oare, tata, că din moment ce îi era permis să ucidă îi era permis să păcătuiască și altfel? Sau nu înțelegea nimic. Păcatul nu se face așa, trecând cu vederea, ci aspru, conștient, bărbătesc. Femeia s-a trântit pe pat și genunchii i s-au îndepărtat exact atât cât coapsele bărbatului să încapă între ele. O clipă am zărit și eu puful negru și creț și am simțit și eu atingerea cu buzele fierbinți ale sexului ei datat rutinei. Înaintam și eu, o dată cu păcatul, între picioarele acestei femei pe care întregul sat și-o revendica drept târfă și pe care mulți alți bărbați și-o doresc, deși nu au curajul s-o recunoască.

În fond „Crăciunul nu e decât pentru copii!” N-au decât să-și împodobească brazii, n-au decât să-și sacrifice porcul cel mai drag și să fie cuminți, fiecare la casa lui, să-și scoată hainele de la naftalină și să aștepte ziua în care popa le va aminti că nu, într-adevăr, nu au voie să păcătuiască.

Premiul revistei Luceafărul la festivalul „Armonii de primăvară” Vișeu de Sus

CASA LUI EMINESCU

de EUGENIA TUDOR-ANTON

După bojdeuca lui Creangă, pitită modest în valea înfrunzită acum, de la Sărărie, având în spate dealul Șorogarilor, bojeducă unde Mihai Eminescu venea ca să soarbă din potirul sfânt al prieteniei, continuăm la Botoșani pelerinajul nostru pe urmele poetului. Orașul păstrează - în unele părți ale sale - ceva din aerul patriarhal, din liniștea verde a vastelor grădini adunate tandru în jurul caselor vechi.

Oare unde va fi fost „casa cucoanei care, rămânând văduvă, s-a călugărit la mănăstirea Agafton...” - casă visată de sora poetului, Harieta? Casă pe care trebuiau s-o vândă cele trei executoare testamentare: stareța Olimpiada Iurașcu („Maica Olimpiada Iurașcu este mătușa noastră, soră cu mama”, preciza Harieta), Agapia Gherghel și Eupraxia Herăscu?

În scrisoarea sa, expediată din Botoșani, Harieta, fata infirmă dar atât de energică și de devotată fratelui ei, îi scria Cornелиei Emilian: „Casa este foarte bună, strada retrasă și aerul curat”. Așa va fi fost, căci Harieta era o minte lucidă, dar, în ciuda visului ei de mult râvnit, casa aceea nu a putut fi cumpărată din cauza lăcomiei uneia dintre călugărițe care luase mită ca s-o vândă altcuiva...

Totuși ar fi fost bine dacă am fi știut strada și poate locul pe care se afla casa... Nu puteam face însă investigații în ziua toridă de iunie... Nici n-aveam timp. Și nici să căutăm, la întâmplare, strada și casa în care Eminescu ar fi vrut să-l vadă statornicit), casă pentru cumpărarea căreia s-a zbuțuit atât! Scrisorile ei către Cornelia Emilian, publicate de bucovineanul I. E. Torouțiu în volumul al IV-lea de **Studii și documente literare** (București, 1933), sunt atât de elocvente!

Cu cinci ani înainte de moarte, Shakespeare și-a putut cumpăra o casă. Eminescu, în ciuda eforturilor supraomenești ale devotatei Harieta, nu! Casa lui, unica lui casă, rămâne tot casa părintească de la Ipotești...

Apucăm drumul Ipoteștilor după ce trecem anevoie prin cartierul din nord al Botoșanilor, ras de buldozere și populat cu betoniere, materiale de construcții și mult, mult praf de ciment. Dar curând ieșim la larg, pe panglica șoselei care urcă sau coboară clinuri domoale, străjuită de tei. Tei înfloriți și parfumați, răsădiți de boierii Balș.

Pe șoseaua străjuită de tei bogat înfloriți de la Botoșani spre Bucecea, un drum la stânga mărginit de salcâmi coboară grăbit și, undeva, în față, pe un dâmb, o bisericuță din cărămidă roșie. Biserița clădită de Nicoale Iorga în 1935, se pare. Jos, în dreapta, cum intri pe drumul către Ipotești, natala vâlcoară a poetului, cu casele risipite la întâmplare, cu grădini în care, la ora aceea, nu era nimeni, doar câțiva cai împiedicați care pășteau, câteva oi... Ajungem la Ipotești în crucea amiezii, când soarele din a doua jumătate a lui iunie potopește cu arșița lui, după ce, dimineată pe răcoare, sărbătoream întinșii Dumbrăveni ai boierului Balș de altădată, cel care fusese conțopist, feciorul isteț al dascălului Eminovici, înainte de a ajunge căminar și proprietar cu familie numeroasă la Ipotești.

Iată și ograda căminarului Eminovici, iată

și casa, reclădită întocmai, cu mare grijă, se pare, pentru amănuntul arhitectonic, treptele (șapte), pridvorul, sala și cele patru odăi. Totul e însă... prea proaspăt, prea nou: lemnăria, parchetul, pereții... Dar locul e același, bătrân, și punctele cardinale au rămas aceleași. Lemnăria nouă emană însă un puternic miros de brad și de lacuri de tâmplărie.

Îmi doream grozav să ajung la Ipotești să văd de aproape: **Ai grădinei arbori mândri cu întunecat verde**, în locurile mirifice ale copilăriei poetului nostru național.

Călcând pragul casei m-a surprins felul în care cădea lumina, generoasă, prin ferestrele mari. Un garderob de epocă, având pe ușă, ca ornament, un colac frumos din lemn lipit tandru ca un șarpe îmblânzit cu cântece, semăna grozav cu un alt garderob dintr-o casă a bunicii. Lucrurile neînsuflețite au totuși un suflet al lor și transmit o anume poezie ambianței.

Pe pereții casei reclădite azi, la Ipotești, atârnă puține portrete: al căminarului Eminovici și ale Ralucăi Iurașcu, singură și cu fiica sa Aglae. Într-un portret de tinerețe, reproduș poate după cel pictat de pictorul străin de la Dumbrăveni, de la curtea boierului Balș, fața Ralucăi radiază de pace, seninătate, zâmbet. Ochii mari, negri - ochi de catifea - deschiși asupra vieții într-un zâmbet încrezător, ai fetei nelovite încă de griji, de necazuri. În celălalt portret, alături de fiica ei, Raluca Eminovici are un chip îmbătrânit prematur, aspru în așa măsură încât abia mai recunoști în femeia aprigă, încrunțată, închisă, în amărăciunea ei ca într-o cetate inexpugnabilă, pe tânăra încrezătoare de altădată. Privirea cândva umbroasă, umedă, senină, devenise ușor absentă, într-o încruntare ireversibilă...

De ce aș minți? În casa aceasta, reconstruită corect, cu râvna firească a localnicilor de a restitui exact o ambianță, n-am regăsit deloc spiritul poetului. Nu fâlfâia de nicăieri duhul neastâmpărat al marelui hoinar. El hălăduise prin împrejurimi. El nu descrie, pare-mi-se, casa părintească decât privită de departe - ca o insulă a fericirii familiale. Locurile după care tânjește sunt: codrul, izvorul, lacul, pădurea, stănele de oi, natala vâlcoară. Am pornit spre drumul care duce către iaz, către **lacul codrilor, albastru**. Un localnic în vârstă îmi spune însă că nu mai rămăsese mare lucru din codrul de altădată, fiindcă regiunea, de jur

împrejur, fusese despădurită demult, o parte din lac secată, că nimic nu mai era ca altădată... Parcă era un făcut: cu cât dorisem mai mult să văd, să aud și să mă pătrund de universul poetului, cu atât întâlneam un fel de nouitate adversă, un fel de refuz al acelor locuri de demult care încântaseră copilăria lui Eminescu... Dorisem să întâlnesc locurile mirifice ale **Împărătesei Dochii**, cu vegetația luxuriantă care a inspirat poetului versuri împovărate de greutatea și somptuoasa bogăție a metaforei, asemeni mirosului acelor tei străjuind șoseaua de la Botoșani la Ipotești, înnebuniți de podoaba înfloririi: „Lângizvoarele-nflorite pasc cai albi c-a mării spume”. În valea de la Cătărămești, însă, un singur cal alb păștea cuminte și lenevit în soare. Și-am înțeles că fantezia poetului brodate cu mătasea lucioasă a hiperbolei.

Ajungem în pădure. Parfumul unic al aerului la amiază, în acest colț de lume: amestec discret de rășină cuvioasă, de frunză de stejar, de tulpină verde-amară și dulce mireasmă de flori de fân - pădurea lui Eminescu! Umbră și răcoare binefăcătoare. Poposim pe banca pentru drumeți, din trunchiuri de copaci tineri. Alături, o fântână cu roată cilindrică. O fântână, și ea, nouă, după toate probabilitățile. Cineva a intenționat să re-creeze cu niște elemente noi o ambianță de altădată. Numai chioșcul cu răcoritoare de la intrarea în pădure nu-și are rostul! Baraca e, însă, părăsită, închisă. Mai bine! Pe buza fântânii găleata aproape plină cu apă. Semn bun. E și rece. Ce dar neașteptat!

Și peste tot, atotstăpânitoare liniștea. O liniște de început de lume. Liniștea germinației sub soarele-mpărat. Liniștea amiezii de vară în care până și băzâitul muștelor sau zborul năuc al fluturilor frumos catifelati izbindu-se de copaci, sau fărâitul coșaiilor, toate deveneau mătăsoase, leneșe, amorțeau treptat. Toate aromeau în soarele puternic al amiezii care smulgea vegetației miresme tari, parfumuri vegetale ajunse la apogeu. Și apa liniștii, înstăpânite parcă pentru veșnicie, cîndrăznise s-o sfășie? Auzeam bufnituri înfundate undeva în apă, pe aproape, și glasuri subțiri și ascuțite de copii. Undeva, ascunsă privirilor, după copaci și după un dâmb înfrunzuit, era, totuși, balta cea senină, sau lacul codrilor albastru. Dar, fiind la amiază, lacul era verde, oglindă fidelă a copacilor și păpușului, plin de lintiță și tulburat de baia unor copii din sat. Șase-șapte băieți se hărjoneau în apă, unul fugea, tocmai când sosisem, fără haine pe el, plângând. Și se-ntorsesse urlând și mai tare, speriat de vederea noastră, a intrușilor... A fost o vreme liniște, apoi au ieșit cu toții, alergând, zănateci, înfricoșați, unul după altul, pe o potecă numai de ei știută, ducând cine știe unde. Erau blonzi de culoarea paiului de grâu rămas pe miriște. În nici unul dintre ei n-am recunoscut pe copilul Mihai... Dar în liniștea amiezii, palpabilă, parcă fluidă, fluturi mari, albaștri se izbeau de copaci, lacul dormea din nou, după limpezirea apelor, prin păpuș roiau vietăți, vântul adia dulce, răscolind parfumuri tari și Eminescu venea, în sfârșit, era prezent acolo, în inima pădurii, lângă lac, și mai ales în noi; în miresme sau palpitând în urechi, o prezență atât de tiranică, încât eram gata să mistificăm ușor peisajul și să recunoaștem toate elementele artei lui inegalabile... Și ne-am gândit că Eminescu este un atât de mare poet, al nostru, al românilor, încât oriunde, pe plaiurile acestea pe care el le-a străbătut cu piciorul și le-a simțit adânc cu toată ființa lui, oriunde pe plaiurile noastre unde ne iese în întâmpinare pădurea sau codrul sau lacul sau teiul sau vâlceaua cu flori sau întinsele șesuri sau marea, oriunde EL este la el acasă...

Impresii târzii despre cânta

RETRAGERE ÎN TĂCEREA LUMINII

de NICOLAE BALOTĂ

Era dintre acei oameni ai
verbului care știa mai
multe despre înalta,
misterioasa demnitate a
Tăcerii. Straturi de tăceri îi
învăluiau ființa, îl întovărășeau
ca o aură în înaintarea sa prin
viață. Înainte de toate, aceasta
m-a atras la el. În discreția ges-
turilor, a cuvintelor sale, în
abia schițatul său surâs, în
penumbrele umorilor sale,
întrezăream o prezență, rară în
lumea noastră, a sufletului
nocturn.

Că sufletul acesta era atins
de har, o cred fără să fi
străpuns acele straturi de
liniște. Sufletele comunică prin
tăceri mai curând decât prin
cuvinte. Îl urmăream de
departe, îi primeam fluturările
de mână prietenoase, îl
întâlneam prea rar.

Acum, retras în tăcerile
Luminii, ne lasă în seamă
cuvintele poeziei sale. Ele ne
vorbesc și ne vor vorbi tot mai
mult pentru el. Dar, mai ales,
ne vor deschide un drum spre
un dincolo al cuvintelor,
nestrăbătut încă decât de rari
rătăcitori pe cărările umbroase
ale poeziei sale. Căci ce sunt
ermetismele sale incipiente și
magicul dibuit în jocurile din-
tre lumină și întuneric, ce sunt,
mai apoi, tot mai desele sonori
elegiace ale versurilor sale,
dacă nu exercițiile spirituale
ale unui ales al non-expresiei,
incursiunile unui cuvântător în
desișul Tăcerii primordiale?

Când s-a lăsat seara în jurul
lui, rănit de săgețile ce se înde-
seau, răpus de ultima dintre
ele, Poetul s-a retras din tumul-
tele zilei în tăcerea luminii
eternă.

Mircea Ivănescu, Petru Creția, Cezar Baltag

CHEMAREA LUI CEZAR BALTAG

de DAN CRISTEA

Cuvintele sunt prea sărace pentru a
descrie marea și generosul suflet al
omului Cezar Baltag. Studios și mo-
dest, retras și afectuos, delicat, discret și loial,
Cezar Baltag a fost prietenul nezgomotos al
unora, sfătuitorul altora, mai tineri și la început
de drum, colegul nedezmintit al tuturor celor
pătrunși de valorile civilizației și ale bunului
simț; prezență dreaptă și echilibrată în exis-
tența revistelor literare pe care le-a slujit și
diriguit uneori, prezență marcantă, luminoasă
și însuflețitoare în viața breslei scriitoricești cu
ale cărei suferințe și năzuințe, probleme și
rezolvări s-a identificat adesea în decursul
anilor din urmă sau mai recent. Cu un cuvânt,
cum o spune de altfel și poetul într-unul din
poemele sale, Cezar Baltag a fost, printre noi,
„craiu blând”.

Cuvintele sunt prea sărace pentru a descrie
și dimensiunile de rafinement și intelectualitate,
de profunzime și căutare artistică ale
liricii semnate de Cezar Baltag, cu siguranță
un capitol solid, distinct și memorabil din isto-
ria poeziei românești contemporane. Auster și
ludic, mistic și experimental, grav și melodos,
Cezar Baltag rămâne înainte de toate poetul
limitelor lumii și al pragurilor ființei, poetul
golurilor cosmice și al plinurilor sacre, poetul
interogațiilor neliniștite și al răsfrângerilor tul-
burătoare. Poezia a fost pentru el un miracol, o
atestare a prezenței sensibile a divinului în
lume („poezia se refuză profanului”), un
instrument, cum o afirmă autorul, pentru inter-
pretarea „unei neafiate melodii pe care cu viața
mea o caut”.

Acum, la dispariția poetului, suntem, și
vom fi de aici înainte, fără îndoială, mai recep-
tivi la fondul de durere și de sfâșiere autentică
din poemele lui Cezar Baltag, aflate de-atâtea
ori în vecinătatea sau chiar în intimitatea
morții. Cum se întâmplă în volumul „Unicorn
în oglindă” din 1975, dedicat memoriei fratelui
trecut în neființă, Nicolae Baltag; cum se
întâmplă în volumul din 1988, „Euridice și
umbra”, apărut la un an după moartea soției,
regretata poetă Ioana Bantaș. Cum se întâmplă

în volumul din 1995, „Chemarea numelui”,
din care citez aceste fantastice versuri, pre-
monitorii de suferință și moarte:

Te strig cu toate numele
din lume
și o tăcere pedepsitoare
mi le întoarce înapoi
lipite de chip

O acvilă oarbă mă apucă în gheare
duce sângele meu la marginea abisului
și dispare
înainte de zori cu o oră
înainte de timp cu o moarte (Înainte de timp
cu o moarte).

Această „acvilă” autodevoratoare, ce duce
sângele la marginea abisului, este chiar aceea
care l-a răpit pe marele nostru poet și prieten:

Mi-e dor să fiu un șarpe-n iarbă
ori pietre ori pământul gol
din valuri de lumină oarbă
descolăcindu-mă domol

Magie nu-i să mă mai cheme
nici cu nectar, nici cu otravă.
Amar mi-i sângele de-o vreme
floare malignă și suavă

Căci zei de-un capăt cu vecia
mi-au tors tăcerea în destin
să îmi târască melancolia
în praf la umbra unui spin

Acolo în amiez de vară
adorm și mă trezesc visând
că sunt acvila ce coboară
ca să mă ia de pe pământ (Monodie II).

Acvila oarbă a coborât la sfârșit de mai și
l-a luat de pe pământ pe Cezar Baltag. Dar nu
l-a răpit pe poet de pe cerul etern al rostirii
poetice românești.

a ultimului Orfeu

O VOLUPTATE CARE VA LIPSI

de CAIUS-TRAIAN DRAGOMIR

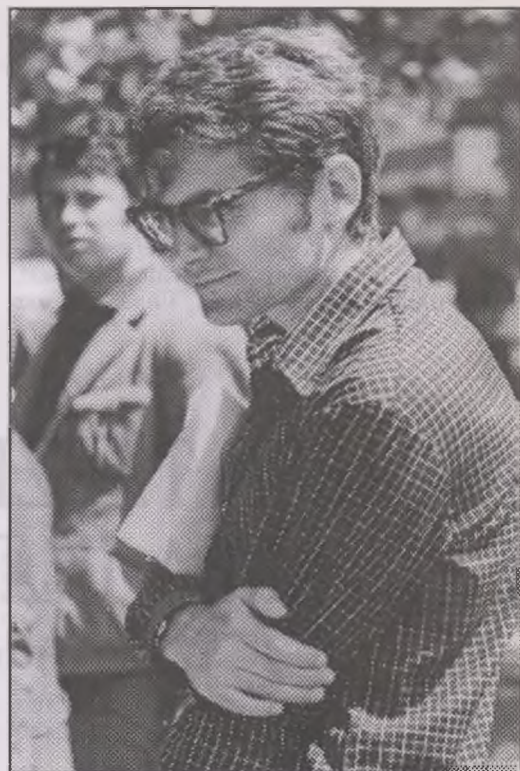
În aceste clipe Cezar Baltag, sufletul său înemuritor - el, cel adevărat, precum Izâmbetul, privirea și cuvintele sale - se îndreaptă către Spiritul pe care altădată l-a chemat și mereu l-a primit la sine, parcurgând spațiile despărțirii de tot ceea ce este incidentă, excepție dureroasă, obligație la supunere, demnă și umiltoare, dreptate și nedreptate în fața materiei. El privește acum, în lumina unei lumi pe care o știa dintotdeauna. Dacă Cezar Baltag s-a temut - timp de câteva clipe - cu o teamă liniștită, puternică și puternic stăpânită, de sfârșitul său pământesc, a fost numai pentru că știa că se află în fața marii verificări, pe care nu putea să o accepte decât ca pe marea confirmare. S-a îndreptat către moarte cu privirea clară, cu ochii mari, deschiși, cu gesturi de o infinită eleganță, prudente și nobil nervoase, plin de încredere în oamenii care îi erau apropiați și dragi, în care se recunoștea, în care trăia pe măsură ce puterile îi erau tot mai puține, în care de fapt trăise dintotdeauna, pentru că marele poet Cezar Baltag a știut în chip divin, dincolo de timp și de experiențe, că spiritul este unul, lumină și suflet indisociabile ale tuturor celor care cred.

Dacă, la rândul meu, știu sigur ceva decisiv despre Cezar, atunci acest ceva este că în persoana sa umană - trecătoare precum cea a noastră a tuturor, păstrând însă nu puțin din chipul și asemănarea pentru gloria cărora am fost creați - poetul întrunea două condiții imens neasemănătoare. L-am întâlnit în el pe marele, pe inegalabilul Iov, precum și pe Hermes, dar nu oricare chip al zeului, ci acela al salvatorului lui Dionisos.

Cezar Baltag a suferit atât de mult încât orice act de revoltă împotriva acestei vremi în care a fost chemat să trăiască și, prin chiar

acest fapt, obligat să moară - nu oricum, ci așa cum se moare în această vreme -, orice revoltă a sa, deci, împotriva unui destin specific inserat în timp ar fi părut firească (Va veni o zi când se va vorbi despre durerea, tragedia și singurătatea celor care mor acum așa cum se vorbește astăzi despre supliciile crude ale secolului trecut). Nu acesta este însă lucrul cel mai sfâșietor, incredibil, nimicitor, inuman, năucitor care i s-a întâmplat lui Cezar - devastatoare pentru viața lui, dar și pentru biete noastre vieți este recurența perversă a răului în existența sa: i-a murit fratele, i-a murit soția, a făcut o primă boală în sine rareori curabilă, oricum invalidantă și - pentru un alt spirit - umiltoare, pe care a reușit să o învingă totuși, pentru ca, până la urmă, o nouă boală de neașteptat și încă mai gravă să îl conducă spre un coborâș pe care numai noblețea unui poet a cărui fire a fost integral poetică a reușit să-l facă luminos. Iată, deci, epopeea lui Iov, al cărei final - cu siguranță fericit - se află dincolo de limita privirilor noastre.

Eleganța cuvântului, eleganța versului și frazei este - cred - cea care l-a îndreptat înspre unirea a două variante ale elevării trăirilor omenști: pe de o parte cunoașterea spiritului în experiența religioasă și istorică a omului de aleasă reflecție filozofică și trăirea directă a emoției, o emoție care se trezea în poet în fiecare act de comunicare umană. Așa cum văd pe chipul torturat al lui Cezar imaginea lui Iov, văd în rafinamentul trăirilor lui cealaltă mare emblemă - aceea a zeului Hermes care salvează viața, fetală încă, a lui Dionisos. Prin tocmai dubla ipostază a suferinței și a înmuguririi bucuriei, cred că poetul Cezar Baltag a trăit voluptos istoria sfâșierii sale - desigur, nu cu voluptatea durerii imediate, care

nu este decât cea a decăderii sufletului, ci prin aleasa și inegalabila (să încercăm să ne-o imaginăm măcar) emoție a acceptării și totodată înfruntării celui mai neîndurător destin. Capacitatea de a fi voluptos în fața condamnării este calitatea care, după stingerea lui Cezar, va lipsi cel mai mult.

Cezar Baltag - dincolo de această intuire pe care niciodată nu i-aș fi împărtășit-o în viață, pentru a nu dereglă nici unul din elementele atât de fine ale ansamblului sensibil, incomparabil, care era sufletul său - are pentru mine o triplă modalitate de existență în cultură. El este cel care, în cursul marii mișcări poetice prin care a fost zguduit prima oară întunericul, a înnodat tradiția distincției și demnității omului european de dinainte de război. În al doilea rând, Cezar Baltag este o sinteză, element concentrat și purificat, al întregii existențe românești - din Basarabia și din Sud, din lumea intelectuală și rurală -, austeră sau distinsă explozivă. În sfârșit, faptul stabilirii legăturii sale cu un îndrumător spiritual exprimă o voință superior occidentală, în căutările și transfigurările pe care le-a parcurs.

Cezar este omul pe care cultura și memoria lumii sale nu îl vor putea părăsi niciodată.

HIEROFANIA SAU «PARADOXUL SEMNELOR»

de GEO VASILE

Cea mai mare parte a cititorilor și chiar a criticii îl știe pe Cezar Baltag ca poet, ca pe o voce lirică impusă în anii '60 și care, aflată într-un fericit contrast cu vocile iluștrilor săi colegi de generație, Nichita Stănescu, Grigore Hagiu, Cezar Ivănescu, Dan Laurențiu ș. a., a spart tiparele versificației oboșite de falsitate și triumfalism teozist, induse de megafoanele propagandei comuniste. Cariera poetică a lui Cezar Baltag a atins apogeul deplinei originalității în anii '70-'80, prin cărți de mare rafinament, respirație filozofică și investitură morală, semnificativ intitulată: „Monada”, „Șah orb”, „Unicorn în oglindă”, „Euridice și umbra”.

Tăcerea editorială dintre 1988 și 1992 se explică în parte prin dezamăgirea omului față de vremi, dar și prin rarissima discreție a intelectualului, dublată de o înnăscută mefiență față de felurite gloriole și revoluții de cabinet ale unor confrăți, fășniți din plină mediocritate în prima pagină a mediatizării și chiar în pos-

turi-cheie. Cezar Baltag a preferat să ignore acest comportament pompieristic, dându-se întreținerii în viață a revistei **Viața românească** și scrisului. Volumului de **Eseuri** (1992) îi vor urma culegerea de poeme „Chemarea numelui” (1995) și „Paradoxul semnelor” (1996), o carte de critică și hermeneutică literară. La care ne vom referi cu intenția de a proba că Cezar Baltag a făcut parte din elita spirituală a poezilor învățați, ce și-au intuit și circumscris exact reperele estetice și morale. Nu este exclus ca Editorul manuscriselor postume să dea la iveală lucrările unui mare eseist de sorginte eliadiană. Nu este deloc întâmplător că Cezar Baltag și-a dăruit câțiva ani traducerii unei opere, cea a lui Mircea Eliade, „Istoria religiilor și a credințelor religioase”, într-o epocă în care românul universal recunoscut era aproape necunoscut în propria țară. Biruind dificultatea

textului original și a materiei tratate de Eliade cu enciclopedică dezinvoltură, Cezar Baltag nu a devenit doar traducătorul, ci și hermeneutul operii lui Eliade, unul dintre cei mai autorizați din țară și din străinătate, fără însă a face caz de aceasta, ca atâția nechemați bibliografi și articleri de ocazie. Capitolul IV din „Paradoxul semnelor”, intitulat **Lumea ca hierofanie**, ne apare acum, când Cezar Baltag s-a stins în plină putere de creație, ca un credo onto-estetic și existențial, rezultat al unei recunoașteri și afinități în spirit cu opera și gândirea lui Eliade.

Poetul și intelectualul Cezar Baltag s-a salvat de „teroarea istoriei” plămădindu-și cu fiecare carte **noua identitate**. Paradoxală, ca orice coincidență a opusilor, numită hierofanie. Singurul passe-partout spre a trece liber, spre a explora cele două planuri ale realității, cel sacru și cel profan; poetul și omul Cezar

Baltag a înfruntat și depășit criza identității conștiinței profane, administrându-și și asumându-și ireversibil alteritatea transcendentă a sacrului. Pentru Cezar Baltag lumea a fost hierofanie, „mister prin care sacrul se manifestă, și în același timp se ascunde și se lasă ghicit.”

Intuindu-și și de-scriindu-și reperele estetice și morale (Măiorescu, Nichita Stănescu, Ion Barbu, Eminescu, Blaga, Eliade), Cezar

Baltag și-a circumscris opera nu numai într-un destin al spiritului, ci și în planul divin al mântuirii.

În eseu dedicat lui Ion Barbu, Cezar Baltag oferă acest citat din Plotin: „Cel ce privește frumusețea fizică nu trebuie să se piardă în ea, ci trebuie să-și dea seama că ea nu este decât o icoană, o aluzie și o umbră, și trebuie să zboare către cea a cărei oglindire este”. În „zbor invers” către acest zenit arhetipal a plecat de curând Cezar Baltag. Din nefericire, mult prea curând...

esență ea se cheamă Euridice, iar poemul cu acest titlu, construit pe ideea sacrificiului voluntar pentru salvare, are tensiunea punctelor culminante din tragediile celebre. Iată două strofe cu greu desprinse din context, pentru că avem de a face cu un întreg perfect încheiat: „La tronul palidei Hecate/rog câinii lumii de noroi/să-mi smulgă văzul din orbite/să nu mai pot privi-napoi//...//De astăzi, văd din privire,/tu nu mai poți ca să te pierzi”. Străvechiul mit a fost răstălmăcit printr-o biruință artistică unică, pentru „Euridice” comentatorul prevăzând un destin triumfal.

Tonul se regăsește și în „Ad inferos” potențat parcă printr-o fermitate surprinzătoare: „Voința mea nu-ți cere să-ntorci în stalactite/vocalele durute pe care ți le-aștern,/dar de jertfești iubirea atunci măcar trimite/Femeia în lumină, Poetul în infern”.

La aceeași cotă valorică se situează și alte piese. **Bocet vechi la o poveste adevărată** ar fi putut, în fond, să devină și titlul volumului, deși i-ar fi restrâns nenumăratele-i implicații, dând impresia de monotonie, de cântec de jale repetat obsedant. Cum de-a lungul strălucitei sale cariere, Cezar Baltag a preluat și preluat nu o dată tehnici și teme de tip folcloric, reușita din noul **Bocet...** nu surprinde. Surprinde doar imposibilitatea de a desprinde un fragment, unitatea poemului fiind monolitică.

Acceași situație o impune și poemul **Celei ce se îndepărtează cu o floare a uitării în mâini**. Iată finalul antologiceii piese demn de pana celor mai mari poeți români: „Privirea pierde tot ce mâna strânge./Până la tine glasul nu-mi ajunge./Fantomele încep să te alunge./Nu lacrimi în cuvinte am, ci sânge”. Acceptând, după îndelungi chinuri și iluzii înșelate, o „noapte senină”... „ultimul Orfeu” își rostește cântarea care „se pierde în izvoare”, identificând o câteodată cu ciocârliia însăși (**Ciocârliia**), repetând cu o simplitate dezarmantă și cu atât mai tulburătoare: „Te iubesc. Nu o vei mai afla niciodată./A plecat memoria noastră/tăcând”. Propoziția finală a dat și titlul poeziei din care am citat.

Pentru ceea ce a fost „inelul de argint”, „fereastra de demult”, „inocența și vinovăția” sa, „torța gânditoare” a poetului și personificarea abstractei „întrebări”, poetul închină nu numai ipostaza hamletiană din **Modul cel mai firesc**, ci și revolta sa superb romantică: „Eu tot trăiesc? Mi-e inima un clește/care de mine însumi mă desparte./Rănită este seara ce primește/strigătul meu de furie și moarte” (**Nu tu, durere**).

Imaginea finală, ieșirea din scenă, se face în acordurile solemne ale detașării de sine, ale pornirii spre tărâmurile Umbrei. „Ultimul Orfeu” va merge spre steaua Euridice, ducând cu sine „însăși inima lumii”, vestind totodată „intrarea tuturor în lumină”, iar a celor doi în marea tăcere atotcuprinzătoare: „Tăcere/ în loc de răspuns// Numai tăcere// Venicia unui ocean/ al tăcerii// Valuri care te asurzesc” (**Deus**

otiosus).

Prin exemplaritatea transformării actului biografic în faptă estetică, „Euridice și umbra”, publicată de Cezar Baltag în urmă cu 10 ani, înseamnă o nestemată în ansamblul greu de prețuit al liricii românești dintotdeauna.

IMPRESII TÂRZII DESPRE CÂNTAREA ULTIMULUI ORFEU

de LIVIU GRĂSOIU

Un extraordinară impresie lasă la recitare poemele lui Cezar Baltag strânse sub titlul „Euridice și umbra”.

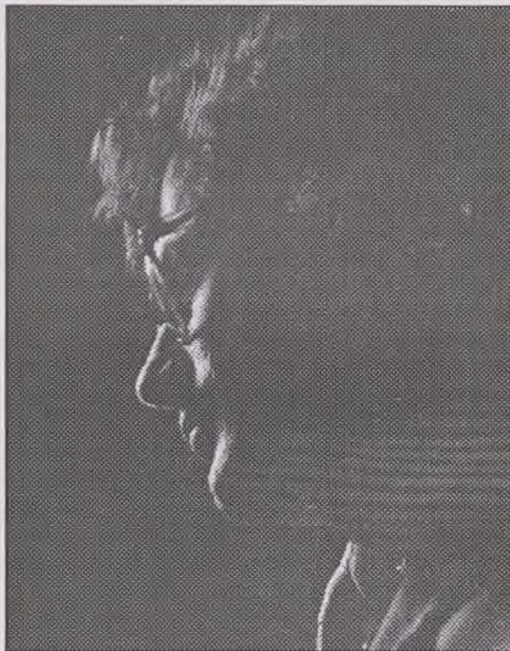
Volumul cuprinde piese dintre cele mai tulburătoare din câte s-au scris în limba română, confirmând înaltul nivel artistic la care trebuie situată opera lui Cezar Baltag. Poet din familia restrânsă a spiritelor de sinteză, Cezar Baltag nu și-a propus nicicând să șocheze prin extravagante, nu și-a dorit să forțeze drumuri neumblate. El a asimilat profund experiențele moderniste și - precum un S. Aug. Doinaș, de pildă - a topit totul într-o viziune personală, într-o construcție solidă, unde livrescul și autenticitatea trăirii se împletesc fericit, având drept rezultat, nu o singură dată și nu întâmplător, capodopere.

În „Euridice și umbra” Cezar Baltag se mpune ca un virtuoz al lirismului, apelând la prozodia savante, la o varietate a mijloacelor formale care trădează nu numai meșteșugul îndelung exersat, ci și inspirația generată de o mensă pierdere.

„Euridice și umbra” este povestea tragică a unei iubiri, a unei iubiri fără vârstă, începută încă odată cu existența însăși, trăită și consumată cu patimă zeiască și, în pofida lespărțirii, proiectată prin artă în veșnicie. Cântecul lui Orfeu, zguduitor prin tensiunea ce-l străbate, nu pare a fi altceva decât elixirul eînvierii, al continuării iubirii în mit, prin puterea unică a cuvântului înzestrat cu virtuți magice.

„Eu nu sunt din lume. Dacă fără voie/în um/din nou am venit/cuvintele mele, azi /oi/înviați-mă” - spune poetul în **Cuvintele**, lezvoltându-și ideea menirii în **Ochii tăcerii**: „Fulgerul tăcerii/il ridic spre tine/ca un țipăt/și spun: naște și luminează/și ce luminezi uminează odată pentru/totdeauna/și ce vezi/făă nu se mai termine niciodată”. În povestea de ubire spusă aici, eroii împrumută siluetele imbolice ale lui Orfeu și Euridice, dar dominantă se înstăpânește Umbra, cea sub a cărei atalitate se află cei doi. Ea poate avea răfășarea primăverii cu surâs demonic și morid, dezvăluind inevitabilitatea stingerii. mplacabila scurtă clipă când „totul se pierde” **Bella madre de' fiori** îl determină pe poet să onstate: „sunt astăzi condamnat/să mor și să ăiesc/între da și nu oricât aș fi preferat/lumina lui poate” (**Logică binară**). Dragostea s-a esfășurat în „anotimpul infernului”, dominat e inevitabilul: „Trebuia... Trebuia/Trebuia...” **O clipă de neatenție**).

Euridice este împodobită de fantezia poetică a lui Cezar Baltag cu jerbe de metafore, cu onuri subtile, discrete, trecând firesc în iafan, printr-o întrepătrundere a planurilor alizată cu rafinament de bijutier și forță de ard medieval: „Tu erai aceea, forma și

ideea/lumea fără pată-n pulbere-ntrupată./pentru prima dată neaua sau femeea/semn erau că fruntea cerul și-o arată//Degete divine te-au rostit pe tine/sângele din mâna ei ți-a fost fântâna;/ din zăpezi virgine și

venin de-albine/ți-a turnat stăpâna suflul și țărâna” (**Afrodita Urania**). Ca și cum o privighetoare și-a făcut cuib în craniul poetului (**Un zeu tresare sub stele**), Euridice i se dedică versuri unde vagile nostalgii tind spre reevaluarea romanței tradiționale („Reînviu demult apuse zile,/străine chipuri și imagini./caut și caut între file/să dau de urma unei pagini” - **Unde domo?**) însă

motivul este imediat transferat în domeniul Umbrei, întrezărind o posibilă similitudine cu vechea poveste spusă de Dante despre Paolo și Francesca. În felul acesta asistăm - spune poetul - la recitirea mereu altfel nuanțată a aceleiași întâmplări. În

Euridice este împodobită de fantezia poetică a lui Cezar Baltag cu jerbe de metafore, cu sonuri subtile, discrete, trecând firesc în diafan: „Tu erai aceea, forma și ideea/lumea fără pată-n pulbere-ntrupată,/ pentru prima dată neaua sau femeea/semn erau că fruntea cerul și-o arată// Degete divine te-au rostit pe tine/sângele din mâna ei ți-a fost fântâna;/ din zăpezi virgine și venin de-albine/ți-a turnat stăpâna suflul și țărâna”.

CULTUL SIGLEI (I)

de MARIANA PLOAE-HANGANU

Limba română, la fel ca și alte limbi, manifestă în ultimele două decenii un adevărat cult al siglei, prescurtare sau abreviere convențională formată din litera inițială sau din grupul de litere inițiale pentru a evita cuvinte sau titluri mai lungi. Folosirea siglelor se încadrează în procedeul general al abrevierilor, având ca scop simplificarea (sau complicarea?) comunicării cotidiene.

Abrevierea este procesul diametral opus compunerii - nu este vorba de adăugare ci de simplificare - și este proprie limbajului comerțului, administrației și, în general, limbajelor specializate. Încercând s-o definim, am constatat că abrevierile sunt de mai multe feluri. **Abrevierea simplă** constă în reprezentarea în scris a unui cuvânt printr-una sau mai multe din literele care îl compun, de obicei primele litere, care devin cheie a identificării sale: **dr.** pentru dreapta, **ex.** pentru exemplu, **tel.** pentru telefon etc. Se folosesc numai într-o scriere rapidă, deoarece atunci când se citesc, aceste prescurtări se rostesc în forma lor completă. **Acronimia** este un caz special de abreviere care presupune realizarea unui nou cuvânt din unirea începutului unui cuvânt cu sfârșitul altuia din aceeași expresie: **auto-buz** din automobil omnibus, **byt** din binary digit, **informatica** din informație automată, **tergal** din poliester și gal, **tranzistor** din transfer rezistor. Cele mai multe din cuvintele din limba română formate prin acest procedeu sunt împrumutate din diverse limbi străine, la rândul lor importatoare, cel mai adesea din engleză.

Abrevierea compusă, constând din prescurtarea a două sau mai multe cuvinte doar cu prima literă a fiecăreia, de tipul **s. a. m. d.** pentru „și așa mai departe”, a devenit în ultimii ani un procedeu tot mai puțin folosit, fiind mai mult convenții personale sau de grup în anumite tipuri de texte.

Abrevierea, care în ultimii ani a câștigat cei mai mulți adepți, este **sigla**. Ea este de obicei abrevierea numelor proprii. Siglele se citesc întotdeauna în forma lor prescurtată, așa încât pentru unii vorbitori rămâne necunoscută atât motivația cât și conținutul lor, mai ales în condițiile în care numărul și ritmul în care apar siglele este copleșitor. Utilizarea siglelor este un procedeu curent astăzi în toate limbile lumii. În limba română sigla a existat de mult și a fost la început mai ales un procedeu de scriere, citirea ei ca atare fiind considerată deseori o lipsă de respect pentru interlocutor. În ultimii ani comunicarea a fost invadată de sigle și nu numai la noi. Există, în cadrul acestora, categoria siglelor care sunt cunoscute de toate categoriile de vorbitori, sigle care pot fi denumite, tocmai datorită acestei caracteristici, **sigle transparente**, de tipul **TVR, SNCFR, RATB, ROMTELECOM**, etc. În opoziție cu acestea, cele mai multe sigle sunt **sigle opace**; vorbitorul de rând, neavizat, cu greu poate reconstitui conținutul multora dintre ele.

bujor nedelcovici

DIMINEAȚA UNUI MIRACOL

13 august

În avion spre Paris.

Să devansezi Istoria și să nu te supui legilor ei. Încerc „să fiu” peste 5-6 ani când istoria se va schimba. Dacă atunci o să țin în mână două-trei cărți publicate, înseamnă că n-am trăit inutil și n-am pierdut „sensul” existenței: să scriu și să public. În rest, este derizoriu...

25 august

* Am reluat munca la „Avenue Montaigne”. La 1 septembrie o să continui activitatea la „Revue Esprit”. Scriu la **Dimineața unui miracol** și fac note pentru **Îmblânzitorul de lupi**.

La Paris cerul este gris. Și eu am nevoie de soare și mare.

* „Mulți chemați și puțini aleși”. Câtă severitate și chiar cruzime în această frază biblică „a selecției prin efort și credință”.

Și dacă la urmă nu te vei găsi printre cei aleși?! Forța morală de a recunoaște ratarea sau eșecul! Ratarea înseamnă că totuși ai încercat, chiar dacă nu ai reușit. Și totuși... ce cumplită este clipa în care îți spui: „Nu am fost printre cei aleși!”

29 august

* Un scriitor trăiește în trecut și scrie despre amintiri. Mereu în afara prezentului. Eu n-am prezent, încerc să fug din „trecut” și totuși... scriu „despre ceea ce îmi aduc aminte”. În plin paradox și absurd! Literatura ca schizofrenie asumată lucid!

* Când treci de la îndemnul sinuciderii, la cel al autodistrugerii - nu mănânci și nu bei apă -, ajungi la înțelegerea deșertului pe care îl traversezi. O exasperare mută, un delir permanent cu ochii deschiși, o „fata morgana” la fiecare colț al străzii sau în culoarele metroului cu miros de urină. La capătul deșertului... „o explozie de lumină”: sufletul înseninat și zămbetul pe chipul iluminat.

Trăiesc de pe acum acea clipă...

2 septembrie

* Peste o săptămână se va hotărî dacă romanul **Zile de nisip** va fi publicat la Editura Albin Michel. Toată viața am așteptat ceva, dar cel mai greu de suportat este dependența de un editor care poate are alte gusturi literare și artistice și care „îți decide soarta”.

* **Dimineața unui miracol:**

Dezrădăcinarea nu are un efect negativ pentru un creator consolidat interior și puternic în exterior. El schimbă gama în care cântă, dar „vocea” lui se aude oriunde.

Ce să fac eu, care încă nu sunt consolidat interior, iar „vocea” mea abia încearcă să se facă auzită aici?

Să mângâi ideea...

* Când m-am trezit, dinozaurii erau în jurul meu. Cu o singură mișcare a brațului i-am alungat și am început să mă spăl pe față.

* Cel mai bun moment pentru literatura unei societăți este acela al Apocalipsei: sfârșitul lumii și „Judecata de apoi”. Când aproape nimeni nu mai crede într-o realitate de nesuportat, există o dorință pentru „o realitate fictivă”, adică: marea literatură.

Cum sfârșitul lumii este îndepărtat - chiar dacă ne aflăm la finele Secolului XX -, poate

de aceea perioada actuală (modernă) este dominată „de mica literatură laică și republicană”.

12 septembrie

* „Sacre putain de merde!” Asta e viața și nimic altceva pentru ziua de azi!

15 septembrie

* Uneori ies din esențial, pierd sensul vieții - creația - și sentimentul de devenire permanentă. Problema principală a vieții este **sufărînța!** Sensul tragic al vieții pleacă din nevoia de a raporta „durerea nefericirii umane” la legile universului. Dar mai știu că sunt „l'être-pour-la mort”. O să mor nu la capătul vieții ci în fiecare clipă, în fiecare act al vieții. Caut mereu să uit, să fug, s-o ocolesc prin divertisment, indiferență, literatură sau un mit religios! Dar nu reușesc! Moartea mea este singura obsesie autentică și absurdă! „Cavalerul morții” al lui Dürer călătorește alături de „Cavalerul tristei figuri” pentru a înfrunta împreună „aripile potrivnice ale unei mori de vânt iluzorii”...

18 septembrie

* Toamnă plăcută la Paris. Soare blând, cer senin, cafelele cu mesele pe trotuare. Într-o zi o să am calmul și liniștea de a mă așeza pe un scaun fără să mă gândesc la nimic. Doar să privesc trecerea pietonilor. Starea de contemplație se dobândește numai după ce ai trecut prin Infern...

* Ivan Nabokov a plecat de la Editura Albin Michel fără să-mi dea nici un răspuns privitor la publicarea romanului **Zile de nisip**. În locul lui a venit o americană, Nina Salter. Trebuie să iau de la început tratativele cu ea... Opt luni pierdute inutil! Și eu nu-mi justific existența decât scriind și publicând! Altfel **exilul** nu ar avea nici o explicație...

* Indiferența, ura, cinismul, mila creștinească, iubirea mesianică, disprețul, nebunia... Ce se află între **pândă** și **saltul agresiv**? Între apărare și atac? Aș vrea să mă aflu într-un „loc imponderabil”. Dar sunt obligat să mă angajez în această „bătălie a junglei” de fiecare zi. „Acolo” aveam o viziună a mea, o scorbura protectoare. „Aici” sunt obligat să ies în stradă, în arenă, cu cuțitul pregătit săucid. Primul om pe care îl întâlnești îți este potrivit! Atacă! Mușcă! Iată legea sub care trăiesc...

* Pentru a scăpa de gândul sinuciderii care mă bântuie uneori, am scris pe o foaie mică de hârtie - pe care o port în buzunarul de sus al hainei - câteva fraze. Le citesc ori de câte ori mintea mi se întunecă și privirea mi se îndreaptă spre roțile vagoanelor de metrou:

„La tranquillité d'esprit, la maîtrise de soi, le détachement, l'andurance, la concentration d'esprit et la foi”.

Repet de câteva ori fraza, apoi rămân asupra unui cuvânt. Simt că mă liniștesc. Terapie prin cuvânt! Naștere și renaștere prin LOGOS!

CONVALESCENȚĂ, ILUMINARE, RAFINAMENT

Cele 33 de poeme date la iveală de Echim Vancea sub pilduitorul titlu „Doctor fără arginți” atestă incontestabile virtuți literare ce fac mult mai mult decât să reconferme performanțele unui poet aflat la al doilea volum. Ele mărturisesc fie traversarea unei crize sufletești la limita dintre viață și moarte, fie depășirea unei prea grele încercări de care poetul este încă marcat. Se pare că starea cea mai priincioasă poeziei este convalența autorului, zăbava pe frontiera între umbra durerii/morții și lumina speranței/mântuirii. Maramureșeanul Echim Vancea are gravitatea compozițiilor ce topesc confesiunea lirică în instantaneul metafizic. Tensiunea mărturisitoare și forța de sugestie, dublate de un patos abia reținut, dau originalitate și dramatism unor texte ce doar aparent se hrănesc din numele realului: „... și numai orbul îndrăznește/să se arate fiarelor/numai el/ poate să sărbătorească/șuvițele simple/ale clipei...” Trezvia cu care scrie poetul, alarmat de iminentul sfârșit al veacului luciferic, al închinătorilor la semnele acestuia, îl îndrituiește să recunoască: „Oricum șirul numerelor naturale/ascunde moartea noastră/ca pe-o obsesie/de-o vreme”. Moartea, umbra, „o mie și unu de fluturi/adormiți în insomnia ferestrei”, crizantema, amintirea somnului, păianjenul, păsări muribunde sunt motive recurente în poezia lui Echim Vancea, concurând în a întemeia un univers damnat, făgăduit entropiei. Violente secvențe expresioniste iluminează irealitatea imediată a realului, ridicând-o la puterea simbolului și a unei frumuseți memorabile: „Vântul biciuie țâțele iepelor și/pe podeaua din cârciumi/mâna îmi cade grea de cântec și înjurătură./În întunericul bătut de grindină/se usucă o rochie de mireasă”. Cele mai multe texte, ale căror titluri n-au

legătură cu poemul propriu-zis, au un tragism aparte și o dicțiune modernisimă, ce vine tocmai din Rimbaud și bate la ușa lui Gellu Naum: „Am amanetat sfârșitul de săptămână/ poetului adăpostit printre noi/ înainte ca moartea să îi dea/ viața ei”. Gesticulația paradoxistă din „Slăbiciunea fărășului lăsat sub cerul liber” produce metafore suav-sarcastice. Dezamăgirea convalență a poetului are rădăcini într-un trecut ce încă ne paște. Cel al iluziilor și al istoriei ce-și ignoră elitele. Sub escortă rimbaldiană se află mai lungul poem **Lied**, depozitar al unor fasciole de încifrări-descifrări ale limbajului scăpărător de taine și aleatoriu. Spectaculare și mult îngândurate de ruguri, răni și maci sunt „improvizațiile”, de fapt mișcările dintr-un POEM coregrafic în care El și Ela recită **elegia în fond**, cota înaltă a înlăcrimării celui ce a pierdut tot, în afară de harul (autocom)pasiunii și pătimirii artistice: „Solitară copilăria ta se rostogolește/În umbra macilor cu un strigăt mut/Ochii ridică umbra de fum a cămășii/ticsită de răni”.

Cel puțin trei poeme, „Pe trotuar întunericul”, „După eveniment” și „Cu soarele în ochi”, n-ar trebui să lipsească din nici o antologie a poeziei noastre din ultimii zece ani. Ampretele românești și cele locale, mai accentuate, apar în chip firesc, dar când apar devin universale prin fulgerătoarea lor lapidaritate: „E atâta lumină/pentru o taină încât/ating talpa nopții cu mâna pe cuiț”. Echim Vancea este un poet din prima linie a ardelenilor insurgenți, datat cu rafinamentul celei mai proaspete și neconvenționale viziuni oferite de poezia europeană la zi.

Vancea, Echim. *Doctor fără arginți*. Cluj-Napoca, Ed. Dacia, 1997, 56 p. Coperta: C. Cheșuț

ANTI-WERTHER, CĂLĂTOR LA CAPĂTUL POEZIEI

Atât titlul cărții, „Geneza, ediție specială”, cât și fotoreproducerea de pe coperta întâi, reprezentarea morfologică a gravidității feminine, sunt motive suficiente de a asculta de poziția lirică a debutantului Emilian Blaj*. Povestea poetului are meritul de a fi „actuală” prin frecventarea simili-resemnată a numeroaselor achiziții verbale ale tranziției românești. Actuală și febrilă ca o cronică redactată în tranșeele sincronizării genezei cu apocalipsa, a începutului poeziei cu sfârșitul vieții și viceversa. Multe amănunte biografice aflăm despre E. Blaj; romanțate sau crude, confesiunile acestui anti-Werther excelează printr-o sinceritate atât de trucidată, încât însăși transa aglutinării de închipuire, senzații, aluzii livrești, eschive, delirante plâsmuiri, predilecții și scenarii creează senzația de realitate și vertij. În acest ochi al cicloului, ucenicul vrăjitor își joacă ultima carte/viață într-o partidă-ultimatum pe adresa morții și visului, acești falsificatori înrăiți ai realului, trișori ipocriți ai revoluțiilor stilistice. Emilian Blaj dă la iveală în „Geneza...” un fel de spectacol eroic al vieții **mise à nu**, împresurate de țesutul conectiv al unor evenimente de la capătul nopții, amalgamate în manieră dada, oricum pornite împotriva bunelor intenții, bunelor maniere, bunelor sentimente. Convins că bunele sentimente nu fac poezie, poetul decanonizează aproape totul, decalogul, părinții, pe Gellu Naum și chiar pe sine. În primul rând pe sine, incitat ca de un tăun numit și „Diable au corps”, sub imboldul căruia a apărut în timpul „lovilutei” din '89 tablourile lui Grigorescu și a scris „Dana, poem de dragoste”. Poetul insurgenț nu pregetă să-și atragă cititorul în capcane de o ambiguitate cel puțin perversă; figurile sale lirice, gen Dana, Pasărea Axă, Bătrânul neras, Tinca ș.a. au ambivalența raiului iluminat de flăcările iadului, vocația penitenței și nădejdea mântuirii. Ca și cei doi prieteni din copilărie, Petru și Pavel, ce „Visau să sape-n America după aur./Să se scalde în bani, pe genunchi să clatine târfe./ Să bea prin Forduri șampanie, să tragă în poliști./ Petru și Pavel pe străzile Capricorn au murit”. Ce ne oferă prezentul imediat, uzurpator al celui **illo tempore** al mitului? Mezat, crimă, promiscuitate, trafic cu orice, umilintă și violență. Desfăcându-se de trecutul impulsurilor și repulsiilor sale ca într-o violentă spovedanie, E. Blaj își decantează mitologemele cu dezabuzată, profetică inspirație: „Dana e semnul destinului meu/ Am cernut amintirile./ Din ele au căzut secunde, orgasme, sublim/

Împreună am sărit pe fereastră,/ am dat drumul la a r a g a z , / romantic, inimile s-au lovit de asfalt,/ prin parc, plozii se dau în leagăn, Dana e semnul / lumii că există magie, blestem, e semnul iubirii de cruce,/ frumusețea din flori și mărtisoare vândute de țigani,/ Dana e aripa lumii, uneori o păzește,/ altcui o mișcă Suntem supuși poftelor ei./ purtăm șopârle pe spate, cozi, mușchi și plete./ Suntem siguri că va veni ziua când șoaptele/ vor fi din aur, când lacrimile vor desface bolile și deochiul./ Va veni o zi când Dana va face semnul,/ poem de dragoste”.

În spiritul lungului citat de mai sus, E. Blaj ni se pare o făgăduință certă a poeziei ce va să vină; oricum scrisul său rămâne mereu interesant, fie ca joc la frontiera dintre blasfemie și teribilism, fie ca reportaj liric al unor amintiri din irealitatea imediată, un fel de cocktail bine dozat de cinism catifelat și complexe de superioritate a informației. E. Blaj pare decis să livreze cititorului instantanee de viață în colorile tari ale abolirii oricărei logici sau pudori. Eroul său este un exhibiționist care „și-a pierdut demnitatea la zaruri./ umblă nebun cu sabia scoasă...”. Ceea ce nu exclude momente de apollinică reculegere, mai ales pe spații scurte. Dar demonul sporovăielii se ține scai de E. Blaj în „Lumea din jurul doamnei Po” (pescu), generând concettisme și fișe psihanalitice pe fond epicoparodic, salvator fiind montajul feluritelor pasaje. Peste aceste „vederi” și refulări viscerele, gasteropodale, enunțate în crunte denunțuri bibliografice, plutește Pasărea Axă, un fel de pasăre măiastră sau duh platonico-cristic, născută de **Tinca**, cel mai reușit poem al cărții. „Geneza, ediție specială”. Cel mai profund și cel mai bine scris. Ceea ce înseamnă că E. Blaj are deja obligația morală să-și ferească frecvența emisiei personalizate și mature de ispita șocului gratuit și a jocului de a-l epata pe burghez.

Blaj, Emilian. *Geneza, ediție specială*. Ed. Cartea Românească, 1996, 96 p., 4000 lei

Pagină realizată de
Geo Vasile

MIRAJUL LINGVISTIC

de NICOLAE BALOTĂ

Toma Pavel, lingvistul român stabilit în America, bine cunoscut în țară pentru mai vechile, incitantele sale Fragmente despre cuvinte, autorul - în străinătate - al unei teze despre Sintaxa narativă în tragediile lui Corneille, al unei Poetici a ficțiunii, dar și al unui roman, Oglinda persană, întreprinde în lucrarea sa publicată în Franța, Mirajul lingvistic. Eseu asupra modernizării intelectuale, un examen critic al „aventurii structuraliste”.

Se împlinesc aproape treizeci de ani de la acel turbulent an 1968, în care - puternic colorate ideologic - diversele curente de idei ca și ceea ce am putea numi **disciplinele semnului** au fost adânc implicate. Dar aceste discipline au cunoscut profunde transformări încă din anii '50, din perioada restructurărilor postbelice. De ce un asemenea proces, deschis tot mai des în ultimul timp, din unghiuri diferite, epocii amintite? Cred că au fost atinse limitele acelei epoci, că ora socotelilor a sunat pentru curente care au dominat-o. Amicul meu Toma Pavel nu și-a propus în *Le Mirage linguistique* o istorie a evoluției din ultimele trei decenii a acelor „discipline ale semnului”, ci - cum însuși o declară: „o meditație asupra deșertăciunii promisiunilor lor”.

Înțelegem din aceste cuvinte privind obiectivul ales intenția polemică. Bine informat, îndeosebi în domeniul lingvisticii moderne, cunoscător - cum rar se întâlnesc în Franța actuală - al mișcării de idei din spațiul anglo-american, Toma Pavel se dovedește un polemist solid înarmat în lupta pe care o pornește. Scrierea sa nu se reduce însă la combativitatea necesară unui pamflet. Ea ne oferă o perspectivă originală asupra unui întreg proces de modernizare a filosofiei și a științelor, întreprins în Franța postbelică.

Căci toate curente de gândire care s-au impus în acea perioadă, curente desemnate prin apelatuni ca „structuralismul”, „semiologia”, „post-structuralismul” sau pur și simplu „teoria”, chiar dacă au fost reprezentate prin gânditori operând în domenii diferite - Claude Lévi-Strauss în antropologie, Jacques Lacan în psihanaliză, Michel Foucault în istoria științelor și în epistemologie, Roland Barthes în poetică, și mai general în semiologie (și n-am enumerat decât pe cei mai reprezentativi) - toate curente de idei și toți acești cugetători urmăreau pe căi și prin mijloace adeseori diverse transformarea radicală (am putea folosi chiar cuvântul „revoluționară”) a filosofiei și a științei.

El nu este desigur primul care a remarcat rolul esențial jucat de conceptele lingvistice în desfășurarea procesului de „modernizare” intelectuală. Dar este cel care, cu o stringență logică redutabilă, a analizat mai riguros decât oricine paradigma structuralistă și post-structuralistă în funcție de ceea ce numește el „mirajul lingvistic”. Într-adevăr, dacă una dintre caracteristicile modernității intelectuale rezidă în influența pe care filosofia a exercitat-o asupra dezvoltării științelor, structuraliștii au procedat la modernizare oarecum invers, supunând gândirea filosofică speculativă influenței unei științe: lingvistice.

Deci, prima trăsătură comună definitorie a diverselor curente structuraliste rezidă în această situație privilegiată acordată con-

ceptelor lingvistice. O altă trăsătură analizată de Toma Pavel este critica **umanismului**, la care au procedat cei mai diverși reprezentanți ai curentului. Legată de aceasta, o critică a **subiectului și a adevărului**. Înălțurat de Barthes ca o prejudecată inutilă, acuzat de Derrida ca un miraj logocentric, fărâmițându-se în lucrările lui Foucault prin șocul între sisteme discontinue, **adevărul** nu mai are nici o valoare decât pentru Althusser, iar la acesta în niște forme atât de rudimentare dogmatice, încât ele soliciită o salutară reacție sceptică.

După critica subiectului cunoscător și a adevărului, era firesc ca acești gânditori să pună în discuție verbul însuși, **discursul filosofic** ca atare. Formula pe care filosoful Bouveresse o aplică gândirii structuraliste este: „filosofie autofagă”, o speculație care se devorează pe sine. De acord cu el, Toma Pavel demonstrează că noțiunea de „deconstrucție”

la Derrida, „arheologia cunoașterii” la Foucault, lectura structuralistă a lui Marx la Althusser manifestă, fiecare în felul ei, abandonarea metafizicii în favoarea unei metaproblematice.

Aici, în acest unghi al demersurilor structuraliste se exercită cu acuitate maximă critica lui Toma Pavel. Eroarea capitală pe care o relevă el în lucrările acestor „maestri ai gândirii”, cum au fost denumiți, este de a pendula între o cercetare sumară în câte o disciplină a științelor Omului și spectaculoase generalizări filosofice. Criticul nostru numește „eschive empirico-transcendentale” această practică pe care o mai întâlnim prin unele texte ale părinților materialismului dialectic.

Gânditorii anilor '60 au uzat, în sfârșit, de un procedeu retoric mai degrabă decât filosofic, acela de a judeca filozofiile, tradiția metafizică, perioada istorică, instituțiile, aplicându-le o schemă a **sfârșitului**. Profeți - uneori violenți - ai unei revoluții, ei își enunțau teoriile ca pe o unică soluție salvatoare, față de care orice altă gândire nu poate să apară decât caducă, moartă. Acest **apocaliptism** apare desigur azi derizoriu. „Cotitura lingvistică” pe care o anunțau acum 20 de ani gânditorii **semnului**, găsește astăzi o infimă audiență. Supunând-o unui sever examen critic, Toma Pavel demonstrează strălucit caracterul ineluctabil al eșecului modernizării epistemologice prin lingvistică. Cartea lui nu se reduce la constatarea apusului celui ce anunțau cu încăpățănare agonia, sfârșitul omului, al istoriei, al metafizicii, al societății civilizate moderne, ci incită la reflecție cu privire la șansele unui nou început posibil.

Sau, mai exact, cu privire la posibilitățile gândirii de a continua eliberată de „mirajul lingvistic”.

reviste

FOAIA DE TEMPERATURĂ A „ZBURĂTORULUI”

Nu știu ce Dumnezeu se mai înțelege la ora aceasta prin generație, dar dacă provincia are criteriile ei în acest sens, ignorând va să zică și centrul și istoria și... atunci nu-mi rămâne decât să cred că, dincoace sau dincolo de capriciile te miri cărui istoric literar ad-hoc, ideea de generație nu mai funcționează deloc (rimă involuntară), și că bunul plac (comun) împinge lucrurile până la limita la care ele nu mai spun nimic despre vreo ordine, ori despre vreo nevoie de ordine. „Zburătorul” de azi, adică numerele 1, 2, 3/'97, se pricepe (în fapt se pricep) mai bine decât oricine la generații, după cum urmează: generația '60 este aceea a lui Nicolae Manolescu, generația '70 îl are ca exponent pe Daniel Turcea, generația '80 se concentrează în... dar, în fine, nu e cazul să refacem toate rubricile revistei „Zburătorul”, în mare parte juste și bine intenționate, numai și numai pentru a reface fundătura în care intră această admirabilă revistă atunci când numește '90-ist un poet care nu are nici o legătură cu ceea ce se înțelege prin

The image shows the cover of the magazine 'Zburătorul'. At the top, the title 'Zburătorul' is written in a stylized font. Below it, there is a portrait of a man, likely the author or a featured writer. To the left of the portrait, there is a section titled 'Nevoia de sinteză'. Below the portrait, there is a section titled 'Din sumar:' followed by a list of articles or topics. The cover also includes some smaller text and a date at the bottom.

nouăzecism, adică un post-modernism care, dacă n-a fost definit, până acum, pe înțelesul... oamenilor de cultură, îmi iau libertatea de a afirma prin ce nu s-ar putea defini el. Exact prin versuri ca acestea: „În oglinzile orgolioase - trupul tău/ca o prea mincinoasă întrebare/ca o prea cinstită laudă de sine/în oglinzile orgolioase nu se poate/exersa moartea, cel mult copilăria/cel mult nedumerirea/tu însă uși dintr-o dată că e timpul/să-ți înflorească în colțul buzei/surâsul veninos”. Domnilor zburătoriști, înainte de a afirma bălbăiala criticii nouă-zeciste, ar fi cazul să vă revizuiți atitudinea față de generații, în speță față de ultima dintre ele, generația, eterogenă, discutabilă, ce-i drept, dar caracterizată prin alte alea decât „căderea unei frunze/ca o blândă lovitură de grație”. În rest, revista e corectă, autentică și, de ce nu, izbutită! Atenție, totuși, la erorile de corectură! Nu de alta, dar a fost prea mare bucuria de a citi aici scrisorile inedite ale marelui Radu Petrescu și încă multe alte lucruri deosebit de incitante, ca să tresar inestetic în fața unor scăpări precum: „aratatoate”, sau „strassată”! (D.T.)

IN MEMORIAM FLORIAN POTRA (I)

de MANUELA CERNAT

Născut la 3 martie 1925, la Timișoara, Florian Ștefan Teodor Potra a absolvit școala primară, liceul și bacalaureatul, precum și doi ani de Politehnică, în orașul natal. Înscris în 1944 la Facultatea de Litere din Sibiu, și-a continuat studiile la Cluj. În 1947, conform unei înțelegeri prealabile între părinții săi (Iulian Potra, funcționar la Banca Românească din Timișoara și Ana Maria Francisca Brusasco, italiancă din Torino), divorțați în 1930, pleacă în Italia unde, un an mai târziu își ia Licența în Litere, cu „magna cum laudae” și se înscrie imediat la cursurile de perfecționare, în vederea doctoratului pe care nu îl mai susține. În 1951, se reîntoarce în țară dar aici, după ce i se fac formalitățile de numire ca șef de lucrări la catedra de italiană a Universității din București, fără nici o explicație este lăsat pe drumuri. În căutarea unui loc de muncă se stabilește la Cluj. Un an mai târziu este angajat la Institutul Româno-Sovietic, apoi în colectivul de Istorie Literară și Folclor al Filialei Academiei și, în sfârșit, redactor la revista „Steaua”. În 1956, se transferă la revista „Teatrul” din București, apoi în 1961 ocupă postul de secretar literar al Teatrului Regional. După ce Mihnea Gheorghiu înființează revista

„Secolul 20”, se angajează acolo ca secretar general de redacție. În 1968 Florian Potra este numit consilier general al ministrului Culturii (pentru probleme de cinematografie), funcție pe care o deține până în 1972, când se dedică exclusiv carierei universitare. (Din 1965, la recomandarea lui Mihnea Gheorghiu, a ocupat postul de lector la I.A.T. C.). După Revoluție, titularizat Profesor universitar (titlul de doctor în filologie îl obținuse în 1974 cu o teză de istoria teoriilor de film) este o vreme Șeful Catedrei de Filmologie din Academia de Teatru și Film Secretar Științific al Senatului ATF. Trimis la Roma ca Director-adjunct al Academiei României, va deține această funcție timp de doi ani (1991-1992). Reîntors în țară, își reia activitatea didactică la ATF unde preia coordonarea Centrului de Studii și Cercetări Cinematografice al Facultății de Film, înființat din inițiativa sa.

Critic și autor teatral și cinematografic, critic literar, traducător, eseist, gazetar, a publicat cărți, articole, eseuri, traduceri, prefețe și studii, a ținut conferințe în țară și în străinătate, a colaborat la radio și televiziune. Membru al Uniunii Scriitorilor, al Uniunii Cineaștilor și al UNITER, a primit de-alungul anilor numeroase distincții: Premiul ACIN în

1975 și 1984, Premiul UCIN pentru Opera Omnia, Premiul Uniunii Scriitorilor pentru traducerea în limba italiană a romanului **Craii de Curtea veche** de Mateiu Caragiale, Premiul Academiei Române în 1981 pentru volumul **Restituiri**. În 1979, IDI (Institutul Italian al Dramei) i-a acordat Premiul și Medalia pentru cel mai bun traducător al teatrului italian în Europa. În 1978, Președintele Republicii Italiene l-a distins cu Ordinul „meritul Republicii Italiene” în grad de cavalier, iar în 1995 l-a ridicat la gradul de ofițer al aceluiași Ordin.

Aceasta este fișa de activitate a regretatului Florian Potra. Dincolo de datele seci, la care se adaugă desigur piesa de teatru **În noaptea asta nu doarme nimeni**, volumele publicate - **Experiență și speranță. Ecran românesc** (ESPLA 1968), **O voce din Off** (Meridiane, 1971), **Voci și Vocații cinematografice**, (Meridiane, 1975), **Profesiune-film** (Meridiane, 1978), **Reconstituiri. Scrieri de critică teatrală** (Eminescu, 1981), **Aurul filmului**, vol I (Meridiane 1984), **Aurul Filmului**, vol II (Meridiane, 1987) - a volumelor traduse - **Cinematografia ca artă, Istoria teoriilor filmului** de Guido Aristarco, (Meridiane, 1965), **Utopia cinematografică** de Guido Aristarco (Meridiane, 1992), **Statornicia rațiunii** de Vasco Pratolini, **Țara de umbră** de Giuseppe Dessi, **Bătrânul**, de Giorgio Bassani - și desigur cele peste 100 de traduceri de opere dramatice din italiană și spaniolă, de la Goldoni și Pirandello la Garcia Lorca -, a existat desigur personalitatea unui intelectual de excepție, prezența charismatică a unui inegalabil animator cultural.

teatru

LECȚIA DE TEATRU

de MARIA LAIU

Într-o ambianță cu totul specială, datorată amabililor organizatori ai Festivalului Internațional de Teatru de la Piatra Neamț, ne-a fost dat să vedem, între 22 mai - 31 mai 1997, spectacole multe, unele inedite, altele mai puțin interesante, câteva constituind, însă, adevărate evenimente. Astfel, am putea numi **lecție de teatru**, producția Teatrului Maghiar din Cluj cu „Scaunele” de Eugen Ionescu.

De puține ori în urma unei reprezentații, rămânem cu sentimentul ciudat că mai mult nu se poate, că am reușit să atingem inefabilul, că s-a spus **totul**, și că s-a arătat **totul** cu precizie-neuămărită a unui ceasornic.

Sigur, într-o altă vreme, un alt regizor, cu alți actori, va reuși să dea o altă formă acestui text bizar în care irealitatea ia locul realității, în care incoerența este coerent explicată, în care personajele sunt scaunele, adică Marele Gol, adică Marea Iluzie... Misterul nedeazăluit al Artei scenice îngăduie împlinirea într-o perfecțiune a unei opere fără a închide cercul...

Montarea lui Vlad Mugur se petrece... nicăieri, niciunde - adică pretutindeni! Timpul și locul rămân incerte pentru că înseamnă **Sfârșitul**. Și, totuși, spațiul de joc este riguros delimitat (decorul: T. Th. Ciupe, Nagy Endre).

Un perete negru de lemn îngrădește spectatorii, siliți, în felul acesta, să se înghesuie, simțind permanent respirația celorlalți. Pare că nu mai există loc de întorcere. Cele două personaje **reale** își construiesc minuțios sinuciderea, aproape de public, prea aproape... într-un decor extrem de realist: o încăpere sordidă cu multe uși, cu prea multe ferestre pentru un subsol nenorocit. Bătrânul și Bătrâna doresc înainte de stingere să mai aibă o „întâlnire” cu propriile gânduri, năzuințe, frustrări... Ei se văd, însă, dintr-o dată năpădiți de idealurile unei **Lumi** în derivă, cotropiți, umiliți. Spaima se contopește cu lupta. Comunicarea lor, frântă de timp, (un timp apocaliptic) cunoaște mai întâi o desfășurare mecanică, prestabilită - devenind cu încetul haotică dezlănțuită... Ușile se deschid și constatăm cu stupeoare că dincolo de ele se află **zidul** - unele se deschid către neant. Scaunele năvălesc de pretutindeni: zboară prin geam, pătrund prin perete, cad din tavan... (Sunt scaune obișnuite, sunt scaune ciudate, sunt scaune rupte sau „contorsionate”, sunt scaune pline de alge și scoici, sunt scaune mici pentru copii, sunt scaune „cu pretenții”...) Perechea - nici pe departe de bătrâni - Magda Stief și Iozsef Biró se completează armonios într-o mișcare coregrafică, rostind cuvinte

golite de semnificație, reînvestindu-le prin gesturi cu înțelesurile lor inițiale, puternic metaforice. Sunt scene tulburătoare, marcate de un tragism ridicol, în care Magda Stief (Bătrâna), legată cu frânghii la ochi, se frământă cu ultimele puteri, sub povara unui univers imaginar, halucinant prin forța de sugestie a fiecărui amănunt. Actrița dezvoltă fiecare mișcare cu precizie matematică, dar și cu tandrețe. Actorul răspunde impecabil provocării, rămânând deliberat în umbră, plusând numai acolo unde este necesar. Jocul lor devine seducător prin această complementaritate deloc orgolioasă.

Din când în când, apoi din ce în ce mai pregnant, atenția restrânsului public este sfârșiată de sunetul diabolic al soneriilor. Suntem în egală măsură cu „eroii”-agresați de IMAGINAR.

La sfârșit, apariția Oratorului (Dimeny Aron) ne poartă spre o zonă de o stranie ilaritate. Locul cuvintelor, al sunetelor de orice fel este luat de un indescritibil limbaj al mâinilor. Pentru a se face „pe deplin” înțeles el dezvelește un televizor. Pe ecran apare un pește ce se zbate fără putință de scăpare... pe uscat. O ultimă și subtilă metaforă împlinește taina acestui spectacol atât de rafinat, fascinant sub raportul invențiilor scenotehnice și impecabil susținute actoricește.

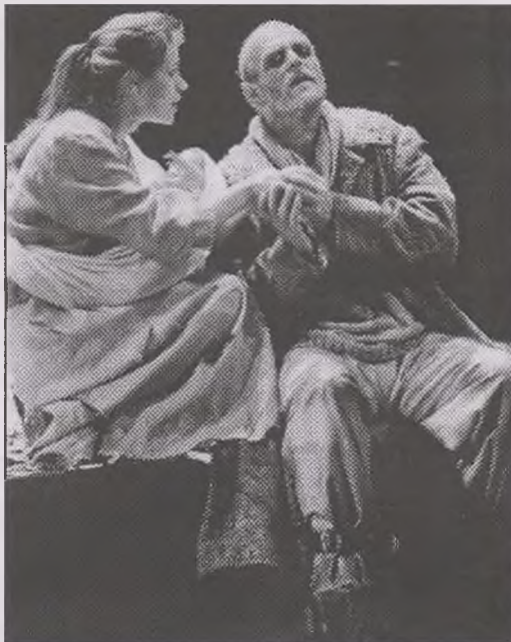
Arta teatrului presupune - în afară de talent - distincție, noblețe, elevație, putere de transfigurare, renunțarea la orgolii... Să-l iubim și să-l prețuim pe Artistul Vlad Mugur pentru că există și pentru că, uneori, ne îngăduie să privim înlăuntrul **gândului** său...

«OEDIPE» LA VIENA (II)

de GRETE TARTLER

Probabil că niciodată până acum sala Operei din Viena nu a strâns atâția români la un loc, într-o singură seară. Pe lângă interpretele românce aflate pe scenă (Meropa - Mihaela Ungureanu, Antigona - Ruxandra Donose - apreciate cu destule elogi de presa austriacă - „Meropa te face să ascuți cu atenție...” - Franz Endler, *Der Kurier*, 31.05.97; „În chip de tânără Antigona Ruxandra Donose a oferit poate cea mai convingătoare realizare de până acum” - Derek Weber, *Salzburger Nachrichten*, 31.05.97), alături de directorul Operei, Ioan Holender, de numeroși reprezentanți ai presei și televiziunii din România, de oficialități și diplomați români, în sală am văzut câteva zeci de români stabiliți în Austria (începând cu preotul bisericii ortodoxe, părintele Dura, până la studenți veniți de departe ca să asiste, măcar în picioare, la acest mare eveniment). Emoțiile au fost pe măsură; înainte de spectacol, indiferent din ce „tabără” făceau parte, românii își urau unii altora succes. Într-adevăr, un astfel de moment, în care o capitală răsfățată a muzicii e obligată să recunoască valoarea lui Enescu și a stilului său „incomod” (prea intelectual), nu se repetă decât foarte rar. „Muzică mare, de sine stătătoare, scrisă împotriva curentului”, „Eliberare prin cunoaștere de sine”, „Realitatea dură a miturilor” - iată numai câteva din titlurile care invadau a doua zi presa austriacă.

De fapt, surpriza n-a fost numai pentru austrieci. Chiar și vechii „enescieni” au fost nevoiți să recunoască, în această versiune semnată de regizorul Götz Friedrich, o viziune mai

Oedipe. Ruxandra Donose: Antigona; Monte Pederson: Oedipe

în spiritul muzicii franceze impresioniste decât s-a văzut până acum, o prospețime a simbolisticii și o curgere „cinematografică” datorită căreia (sigur, și datorită unor scurtări obișnuite la publicul vienez repede plictisit) nimeni n-a simțit că timpul trece prea greu. Muzica lui Enescu place rareori la prima ascultare, însă pe măsură ce o auzi, vălurile, curgerile

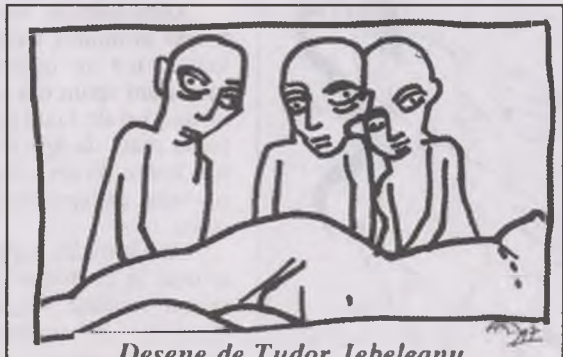
melodice în stilul wagnerian „infin” devin tot mai copleșitoare, vrăjesc, ademenesc. Răsfățați, pe vremuri, de inegalabila interpretare a lui David Ohanesian în *Oedipe*, românii aflați în sală i-au recunoscut și lui Monte Pedersen (american de origine nordică) talentul, chiar dacă au fost toți de acord că momentul dialogului cu Sfinxul și momentul orbirii, adică vârfurile dramatice ale operei, au avut „la noi” mai multă măreție. Poate că versiunea lui Götz Friedrich, regizorul berlinez, a șocat prin aerul său „cinematografic” (pentru prima oară la Opera de Stat din Viena au putut fi citite, în traducere, ca la un film, cuvintele franțuzești ale libretului lui Fleg - „din fericire, scrie răutăciosul ziarist Peter Vujica, pentru că nu s-a cântat prea clar, nici foarte precis”). Sfinxul, o perdea cu ochi cești care se deschid pe rând, pe măsură ce „cade întrebarea”, precum cerurile eminesciene când cade Luceafărul, e comentat ironic de același Peter Vujica („o perdea cu ochi de pisică, în fața căreia ar putea fi jucat, la fel de bine, spectacolul *Cats*”). Mie însă nu mi s-a părut prea slab, nici ridicol, momentul ochilor-stele, dimpotrivă, zeci de sugestii au înțărât, prin declin hermeneutic, valul enescian copleșitor. De asemenea, am apreciat sobrietatea, eleganța în alb-negru a tablourilor, roșul fir al vieții care domina nașterea lui Oedipe, spânzurat din tavan, corul deopotrivă antic și *art-déco*, faptul că pe cortina lăsată apărea scris, cu litere de lumină, în grecește, celebrul dicton „cunoaște-te pe tine însuși”, atmosfera de teroare a cetății sugerată prin albul halatelor medicale, trecerile, prin perdele transparente, dintr-o lume în alta. Nu văd de ce o muzică a semitonurilor, oneori cu flexiuni exotice, alteori senzuale, ar avea nevoie de o punere în scenă mai violentă și n-am fost de acord cu acele - puține, ce-i drept - strigăte de „buh” cu care a fost întâmpinat în final regizorul Götz Friedrich de către unii antipatici critici vienezi. Evident, spectacolul nu va fi de prea multe ori repetat, dar cu atât mai impresionant e rolul său „deșteptător” întru intelectualitate.

(va urma)

lumea literară

TÂRGUL ȘI REPREZENTANȚA

După ce a demarat acțiunea „Librăriile Cartea Românească” (concurrente pentru debut fiind orașele Craiova și Constanța), Uniunea Scriitorilor s-a gândit și la orașele mai mici, unde sunt grupați scriitori importanți, ceva mai departe de asociațiile binecunoscute. Prima reprezentanță s-a constituit la Drobeta Turnu Severin, în ziua de 15 mai a.c., cu sediul în strada Traian 115, telefon - fax: 315682. Scriitorii care vor să întârzie mai mult pe aceste meleaguri pot să sune la numărul pomenit. ●Un eveniment cultural în aceste zile s-a numit „Târgul

Desene de Tudor Jebeleanu

Internațional de Carte București”, ediția a cincea. A fost organizat în **Galeriile de Artă** de la Teatrul Național de către **Fundația ART-EXPO**. Manifestarea a fost deschisă de către

profesorul universitar Dan Grigorescu, se înțelege, colaboratorul nostru. ●Cum Emil Hurezeanu, faimosul redactor de la **Europa Liberă**, îl aștepta pe premierul Victor Ciorbea, iar alți colegi de-ai noștri se gândeau la președintele țării, noi l-am văzut doar pe Virgil Măgureanu lipit de un stand ca un timbru de scrisoare, pentru a poza reporterilor și noilor serești. ●Noul ambasador în **Croația**, **Constantin Ghirdă**, a trecut cu sficiunea-i cunoscută pe la toate standurile, în vreme ce Mircea Zăciu, Ștefan Aug. Doinaș, Costache Olăreanu și Carmen Firan și-au ales spațiu de discuții în apropierea editurii **Fundației**

Culturale Române. Absenta Augustin Buzura. Nu însă și Dan Cristea, în dreptul standului Editurii Cărții Românești și Nelu Oancea directorul **Editurii Eminescu**. Foarte încântat era Eugen Negrici (chiar se dau atâția bani pentru premiul de mâine?), dar nu și alții care au pierdut la mustață laurii. Mai relaxat ca niciodată părea Marin Mincu, patronul Editurii Pontica, fiindcă așteaptă cu interes o cronică la ultima sa carte, chiar în revista noastră. Ca în fiecare an, cu trompeta lui tumultuoasă, Paul Daian a făcut prezentările, îmbrăcat într-un costum de epocă și cu o vitalitate demnă de reținut. N-a scăpat nici un scriitor important, aruncat în urechile publicului. ●Din păcate, n-am descoperit un desfășurător cu toate lansările și nici n-am putut să cheltuim atâta timp în cele patru zile ale târgului pentru a asista la toate lansările. Cu toate astea, amintim câteva (fiindcă Editura Nemira ne-a onorat cu un program): **Mitos și logos - eseuri de simbolistică magico-religioasă** de Andrei Oișteanu și **Eros, magie și asasinarea profesorului Culianu** de Ted Anton. ●Ce-am mai putea spune? Că suprafața de expunere a fost de aproximativ 1500 de metri pătrați, că s-au înscris peste 227 de expozanți (din care 83 din Franța, Germania, Marea Britanie, Ungaria, Belgia, Canada, Norvegia), că s-au lansat peste 150 de cărți, că au avut loc numeroase mese rotunde, dezbateri, concursuri. Să auzim numai de bine, la anu’ și la mulți ani!

jean-paul dubois

Jean-Paul Dubois, căsătorit, tată a doi copii, trăiește la Toulouse. Ziarist, colaborează la „Nouvel Observateur”. În 1987, a publicat cu succes „Elogiu stângaciului”. Primul său roman, „În fiecare dimineață mă scol”, publicat la editura „J'ai lu”, a confirmat talentul său de scriitor.

Mă odihneam în întuneric. „I-a sosit sfârșitul”, spuse Pastorius. Sfârșitul era mâine sau poimaine, poate ziua următoare. Și îmi era frică de acest sfârșit. Frică de ce o să mă lovesc, frică de această moarte care dădea târcoale în jurul numelui pe care îl purtam. Inima mea lovea în toate părțile, ca o pasăre mare, pereții cutiei toracice. Transpiram și dărdăiam în același timp.

Am înghițit calmante și am adormit. Mă cufundam în interiorul unei cuve de păcură. Ziua următoare, neglijând programul, intrai direct în camera tatălui meu, fața lui suptă și zbârcită se odihnea de-a curmezișul pe pernă.

- Am febră, micuțule, o febră teribilă. Cum adorm, am coșmaruri înfiorătoare. Nu mai știu dacă e zi sau noapte. Vomez încontinuu, totul mă doare, și oamenii aceștia nu îmi dau nimic. Scoate-mă de aici, te rog.

M-am așezat lângă el și mi-am sprijinit capul în mâini. Mă simțeam neputincios. Tatăl meu și-a dat capul pe spate și în ochii săi se formară lacrimi de furie.

O tânără infirmieră intră câteva minute mai târziu, spuse: „Este ora injecției dumneavoastră, domnul Zimmerman”. M-am ridicat pentru a o lăsa să-și facă datoria. A curățat brațul tatălui meu și a adăugat: „Aveți vene frumoase”. În timp ce supraveghea fața colosului, făcea injecția. El se uita drept înaintea.

- Am să revin în două ore, adăugă ea ieșind.
- Poate n-am să mai fiu aici, răspunse Simon Zimmerman.

Îmi venea să ridic cearceaful patului pentru a afla dacă salteaua a fost curățată. Dar nu am îndrăznit. Știam că gestul acesta l-ar pune pe tatăl meu într-o situație încă și mai umilitoare. Expresia sa se schimbă, medicamentul își făcea efectul.

- Am avut o viață murdară. O adevărată viață murdară.

Îmi venea să îl întreb de ce a dispărut timp de zece ani, dar momentul era prost ales. Nu trebuia să irosim aceste ultime ore pe care le petreceam împreună, aceste ultime ore care mi se păreau cu toate acestea interminabile. Nu aveam nici o idee despre atitudinea pe care trebuia să o adopt în astfel de momente. Totul mi se părea fără rost, cuvintele, gesturile și chiar tăcerile. Consideram prezența mea lângă el inutilă și în același timp indispensabilă. Încercam să-mi imaginez cum ar fi, într-adevăr, moartea tatălui meu, ultimul lui minut, ultimul său gest, spre ce s-ar îndrepta privirea sa. Corpul său s-ar destinde brusc, ori ar fi străbătut de spasme? O să vorbească până la capăt? O să-și termine ultima frază sau buzele sale se vor immobiliza la mijlocul unui cuvânt?

Aceste întrebări mă umpleau de groază.
- Te rog, nu mă lăsa aici. Nu vreau să-mi sfârșesc viața în această cameră.

O altă infirmieră intră și el încetă să vorbească. Am profitat de asta pentru a părăsi camera. Pielea mea ardea, m-am dus să iau aer. La ora prânzului, m-am întors acasă.

Soarele scâldea apartamentul. Într-o zi am să mor poate în camera aceasta, singur, stând la televizor, uitându-mă la actualități.

Am aprins postul și l-am reglat pe canalul de sport.

Era aproape ora 20 când am revenit la spi-

PEȘTII MĂ PRIVESC

tal. Un cerber mi-a creat dificultăți în a mă lăsa să pătrund în secție, afișând sub nasul meu orele de vizită. L-am dat la o parte fără menajament și, după ce am traversat culoarul, am intrat într-o cameră. Era un miros puternic, acid.

- Ai venit să mă iei? Întrebă tatăl meu a cărui față se descărna din oră în oră.

N-am răspuns nimic și m-am așezat lângă el.

- Spune-mi că ai venit să mă iei.
Am consimțit. Lacrimi, de fericire de data asta, străluciau în ochii săi.

- Am știut. Am simțit. Când te-am văzut venind pe culoar la ora asta, mi-am spus: „Fiul tău vine să te ia”.

Acum, nu trebuie să ne gândim, trebuie să acționăm repede.

- Unde îți sunt lucrurile?
- Nu știu, în dulap, poate Doamne Dumnezeule, știam că ai să vii.

Cu un gest de o vigoare surprinzătoare, a smuls toți electrozii și a suprimat bransamentul perfuziei. A găsit în el însuși destule resurse pentru a se așeza singur pe marginea patului. Infirmiera dădu buzna în cameră scoțând strigăte. Repeta:

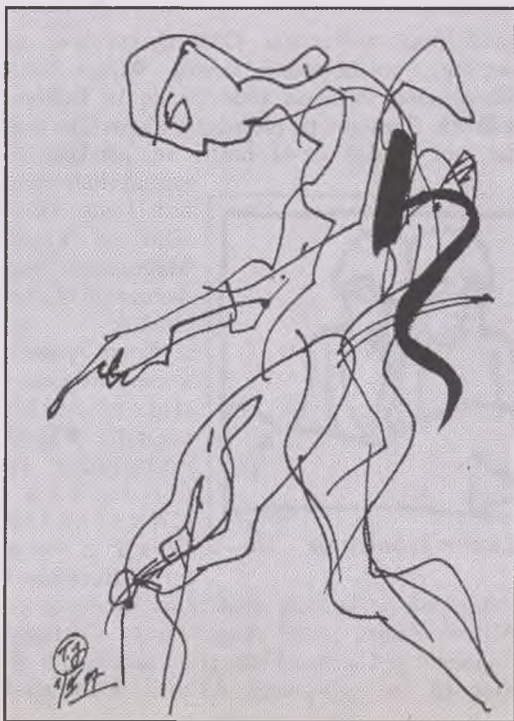
- Nu trebuie! Nu aveți dreptul! Culcați-vă la loc!

L-am îmbrăcat pe tatăl meu cu hainele sale vechi, pătate, mototolite, puțeau.

- Rănile dumneavoastră se vor redeschide, sunteți nebun!

Înnebunită, fata alergă să telefoneze. Am luat brațul tatălui meu pe umeri, l-am apucat de mijloc și l-am luat cu mine.

Îl țaram cu grijă, în timp ce își împingea

înainte picioarele șubrede pentru a mă ajuta.

Ieșind din ascensor, traversarea holului a fost interminabilă. Lângă ultima ușă, două infirmiere au încercat să se interpună între noi pentru a ne bara trecerea. Cu mâna rămasă liberă le-am dat dracului. Afară, am accelerat mersul timp de vreo sută de metri și, după aceea, la colțul unei străzi, am făcut o haltă. Trecătorii ne priveau. Am strigat două sau trei taxiuri, dar nici unul nu se opri. Probabil că ne-au luat drept niște bețivi, le era frică pentru canapelele lor. Am regretat că nu m-am gândit să vin cu mașina.

Când am ridicat din nou colosul pe spatele meu, a țipat de durere. La fiecare pas îi simțeam respirația arzătoare pe gât. Între două

răsuflări, a murmurat:

- Fiul meu, ești un as.

Sângele începuse să pătrundă prin hainele sale. Apartamentul era încă departe. Gemea și eu mergeam.

În mijlocul acestei gloate indifferente, pândind reflectările siluetei noastre mizerabile în vitrine, azeam pantofii săi hârșăind trotuarul. Devenea din ce în ce mai greu, capul său aluneca pe umărul meu și ghețele ritmău fiecare din respirațiile lui.

- Țin-te bine, spusei, ajungem.

- Ești aici, fiule, este aer, lume, lumină, zgomotul mașinilor, să nu-ți pese.

L-am apucat din toate puterile mele. Jurând că niciodată n-am să-i dau drumul.

În ascensor, ne țineam lipiți unul de altul. Câștigasem, reușisem să ne strecurăm printre ghearele destinului.

Cum mi s-a întâmplat și în alte circumstanțe, l-am tras pe tata până la patul meu. După ce l-am întins, i-am scos hainele înroșite de sânge și i-am spălat fața cu un prosop umed. Când am terminat, m-a apucat de ceafă și m-a strâns la piept. Mirosul său puternic mă îmbăta de fericire.

- Doamne, Dumnezeule! spuse el, Doamne Dumnezeule, ce bine este! Am deschis fereastra.

- Aprinde televizorul, micuțul meu.

Licărirea imaginilor ilumina camera. Între două gemete, spuse:

- Dă-mi o țigare.

I-am aprins una cu marca sa preferată, apoi i-am șters fața cu buretele. Dacă cineva ar fi intrat în momentul acela în cameră, nu ar fi văzut decât un om ațipit, fumând în fața unui televizor.

M-am dus să mă schimb și să-mi dau cu apă pe față. La întoarcere, tatăl meu se strâmba de durere.

Am simțit pâlپând între degetele sale ultimele lui forțe.

- Acum nu mai vorbim.

Avea dreptate. Ne spusese rămas bun. În timpul drumului. Restul, mila sau amărăciunea, toate astea nu merită osteneala. Ceea ce era important acum era ca noi să fim împreună, să ne agățăm de viață până la sfârșit. Am băut un pahar mare de apă pentru a-mi da curajul care îmi lipsea. Eram conștient de faptul că trăiam o noapte excepțională. Vroiam să fiu demn de colos.

Cu cât trecea timpul, cu atât ne afundam în spaimă și în durere. De două ori, tatăl meu a vomat scoțând strigăte îngrozitoare, am stat lângă el și urlam împreună, uniți ca niciodată, luptând cu sângele care ieșea din gura și din burta lui, cu viața aceasta pe care o pierdea din toate părțile, care îl abandonă iute și pe care o insultam din toate puterile noastre.

Când primele licăriri ale dimineții se vedeau pe cer, tatăl meu murmură:

- Am văzut ziua, micuțule. A

să o faci, trebuie să fii tu acela care să o faci.

La baie, am luat prosoapele și am spălat tot corpul lui Simon Zimmerman. I-am dat haine curate, l-am pus în picioare, l-am purtat până la fereastră și l-am așezat pe marginea unde Rose avea tableturile ei.

- Ești un as, fiul meu.

Am respirat foarte puternic mirosul tatălui meu. Aveam picioarele mele între ale lui, brațele îi atârnav de-a lungul corpului. Împreună am avut un ultim strigăt, și i-am dat drumul în vid.

După aceea, am pus toată mobila la locul ei de odinioară.

Locuiesc în casa de lemn care dă pe plajă. Petrec ore întregi privind agitația oceanului. Tocmai am împlinit șaiszeci și unu de ani. Nevasta mea a murit anul trecut și decesul său m-a afectat mai puțin decât aş fi crezut.

În după amiaza asta fiul meu Paul, soția sa Elisabeth și fiica lor Thérésa au venit să-mi facă o vizită. Această copilă nu trezește în mine nici un sentiment. Nu simt nevoia să o sărut și nici să o iau în brațe și cred că îmi întoarce indiferența pe care i-o manifest. În timp ce adineauri, părinții ei mergeau pe plajă, am rămas împreună pe terasă fără să schimbăm un cuvânt. Eram ca două minerale, fragmente dintr-un peisaj, împietrite, în soare. Cred că extrema tinerețe a Thérésai mă exasperază, că sunt gelos pe viața pe care o poartă în ea.

Moartea nu mă sperie, mă înspăimântă. M-am gândit la ea fiecare oră din viața mea. Într-o vreme, pentru a atenua starea de anxietate, am devenit evlavios. Am descoperit atunci că cea mai ferventă dintre rugăciuni avea mai puțin efect pentru zbuciumurile sufletului decât cel mai ineficace dintre neuroleptice.

Mă gândesc câteodată să-mi aleg singur ziua mea și ora mea, dar asta cere un curaj și o luciditate care încă îmi lipsesc. Fiul meu nu cunoaște împrejurările în care bunicul său Simon a părăsit viața. Nu am povestit niciodată nimănui acest episod al vieții mele. După căsătorie, am vrut să-i spun adevărul soției mele, însă problemele de sănătate care au copleșit-o în vremea aceea m-au făcut să-mi schimb hotărârea. Cu timpul, am păstrat acest secret.

Anii nu au consumat niciodată amintirea ultimei mele nopți cu Simon Zimmermann. Astăzi, mă gândesc că uriașul era un om ieșit din comun, nu mă compar cu el nici ca statură, nici ca forță, nici ca orice. Tatăl meu ocupă puținul loc care îmi rămâne în memorie. Continuă să fie pentru mine încarnarea perfectă a dezesperării, forma cea mai desăvârșită a conștiinței. Nu am știut niciodată ce a făcut în timpul tuturor acestor ani în care a dispărut. Nu am avut dreptul să împart decât violența și furia pe care a adus-o cu sine din exilul său.

Fiul meu Paul și soția sa Elisabeth formează un cuplu obișnuit, unit, se pare, prin sentimente comune, și fiica lor Thérésa, prin care se va stinge fără îndoială prăpăditul nostru neam, posedă deja certitudinea unei imbecile fericite. În această descendență familială, sunt veriga neutră și fadă care avu, într-o zi, sarcina să scurteze viața unui gigant pentru a o transmite la niște pitici.

Nu mai am destul timp pentru a crede că o să mă acomodez într-o zi cu afecțiunea politicoasă pe care aceștia cred că trebuie să mi-o poarte.

Atâtea lucruri mi-au scăpat. Nu am înțeles nimic din evenimente în momentul în care ele se derulau. Nu am evaluat nici importanța lor, nici consecințele lor.

Astăzi seară, mă gândesc la tot timpul acesta pierdut, la golul care mă înconjoară și care mă așteaptă.

Astăzi seară, așezat în nisip și vânt, îmi dau seama că aş fi putut să fac economia tuturor acestor ani, că ar fi trebuit să sar o dată cu tatăl meu.

Spun asta, și nici măcar nu sunt capabil să-mi dublez doza obișnuită de somnifere. Spun asta și știu că în momentul în care voi închide ochii o să fie și mai rău.

Așteptând, merg pe plajă. Nu aş ști să

spun de ce, dar, în timpul acestor plimbări, am senzația că peștii mă privesc.

**Prezentare și traducere:
Ruxandra Bugulescu**

dezső kosztolányi

Proza sa plină de lirism, cu înflorituri artistice, face din Dezső Kosztolányi unul dintre cei mai proeminenți scriitori maghiari ce au colaborat la revista avangardistă „Nyugat”. Schița de mai jos ni-l relevă pe autor ca pe un fin umorist.

EXCURSIE PRIN EUROPA

«Călătoream cu Eastern express, a spus Kornel Esti, în drum spre casă în căldura ucigătoare a verii. În vagonul de clasa întâi în care stăteam erau trei turcoice cu adevărat moderne, fără vâl sau prejudecăți, bunica, mama și fata de cincisprezece ani numită Kücsük, sau Kicsi, Tiny.

Priveam cu plăcere această familie. Bunica, fiica și nepoata se îmbinau în prezența altcuiva ca iarna, vara și primăvara într-un peisaj din munții Alpi. Bunica (octogenară, respectabilă, slabă, în rochia ei neagră cu perle negre enorme) dormea și prin somn spunea din când în când nu se știe ce în turcește. La răstimpuri își ridica mâna zbârcită, umflată cu vine roșii, spre față cu un gest nervos, ca una ce avusese toată viața fața acoperită cu vâl. Mama era cu mult mai modernă. Progresul ei în ale civilizației era chiar ostentativ. Părul ei, care odată trebuie să fi fost negru, avea acum nuanțele fânului. Nu se formaliza. Fuma țigară după țigară. A dat mâna democratic cu conductorul care tocmai intrase. Citea o carte la modă de Paul Valéry. Kücsük era ca o prăjitură cu miere glazurată în alb și roz. Purta o rochie roz și fața ei era albă ca laptele. Părul ei, de asemenea vopsit, imita fânul. Dădea impresia a fi discipolul mamei sale, arătându-i respect, rușinată aproape că e turcoică. Doar papucii din piele roșie în care s-a schimbat în tren o dădea de gol și acele multe buchete de trandafiri pe care i-a luat, mulți, mulți trandafiri aprinși, din Constantinopol, care transformaseră încă din zori compartimentul într-o grădină și, în sfârșit, pisica ei din Ankara, surdă și cu ochii albaștri, gardă cuminte dormitând pe o carpetă turcească. Mi-am amintit de Mohamed, profetul lor grijuliu, de care se spune că și-a tăiat un colț din sutană pentru a nu-și trezi pisica favorită.

Aveam ca ținte Viena, Parisul, Berlinul și Londra. Erau minunat de frumos educate. Fata vorbea despre vitaminele A, B, și C, mama despre Adler și Jung, noile școli eretice de psihanaliză.

Vorbeau în toate limbile. Franceza lor nu era rea, cu elemente de argou. Au pornit-o apoi pe germană, cu accent ba din Berlin, ba din Lerchenfeld. Când și când vorbeau engleza și italiana. Nu ca să epateze. Ele se dedau pur și simplu voluptății copilărești de a putea fi înțelese în societatea înaltă din vest și de a fi pretutindeni ca acasă, propunându-și un țel și fiind capabile să-l ducă la bun sfârșit. Ambițiile lor cele mai mari păreau a fi luate în serios și privite ca de vest-europeni. O explicație ar fi fost poate că supraevaluai vestul Europei și că eu pe departe eram mai puțin intoxicat de cultura europeană decât ele. În fine. De ce să le stric plăcerea? Astfel am început să le arăt cele opt stilouri pe care veșnic le port în buzunar și cei doi molari auriți ce îi țin mereu în gură fălindu-mă că aveam un aparat de emisie scump, o piatră la rinichi, în

plină dezvoltare și că mai mult de una din rudele mele avea apendicele scos. Am găsit cuvintele potrivite cu fiecare în parte. Au fost mai mult decât impresionate. Kücsük mi-a zâmbit și m-a fixat cu ochii ei întunecați, de zână, atât de onest și franc că m-am simțit stânjenit. Nu știam ce vrea de la mine. La început mi-am zis că-și bate joc. După aceea însă mi-a luat mâinile și mi le-a apăsăat pe inima ei. Porumbelul atacând șoimul. Nu era nici o urmă de cochetărie în asta. Ea credea că acesta va fi fost modul în care fetele sofisticate din Europa de vest se purtau cu bărbații pe care-i întâlneau pentru prima oră în tren. În consecință și eu am acționat ca bărbații educați modern vest-europeni în circumstanțe similare. Mama ei a văzut dar nu a reacționat. După cum am menționat citea Paul Valéry. Am ieșit pe coridor. Ne-am fugărit unul pe altul, am râs, am stat mână-n mână. I-am făcut curte: „Printre turcoice ești number one”. Lăsând ceremonia la o parte i-am spus: „Chiar prima fată turcoică pe care am întâlnit-o vreodată. Tiny, Kicsi a mea, te iubesc. Cu mult timp în urmă la școală a trebuit să învăț despre înfrângerea de la Mohacs. Știu că strămoșii tăi au vărsat sângele alor mei și i-au ținut în jalnică sclavie un secol și jumătate. Aș vrea să fiu din nou sclavul tău pentru alți o sută de ani și jumătate, vasalul tău, draga mea mică dușmană, dulcea mea verișoară din Orient. Iată ce vom face: vom încheia pacea. Nu am fost nicicând supărat pe poporul tău care ne-a dat cele mai frumoase cuvinte, fără de care aş fi fost nefericit. Ne-ați dat cuvântul perla (gyongy) și cuvântul oglindă (tukor) și cuvântul sicriu (koporsó). Tu ești o perlă sclipind în oglinda sufletului meu până când sicriul mi se va închide.

Mă înțelegi tu când spun: inel, degetar, grâu, vin? (gyűrű, gyűszű, búza, bor). Desigur, acestea sunt cuvintele tale și literele cu care îmi câștig pâinea. Inelul meu, degetarul, grâul hrănitor, vinul amețitor.

Am trei sute treizeci de cuvinte pentru a-ți mulțumi. Mult timp a trebuit să treacă până să găsesc o persoană din Turcia căreia să-i transmit sentimentul de veșnică grațitudine pentru a putea recompensa, măcar în parte, împrumutul cuvintelor, să contribui la plata acestei datorii filologice ce și-a câștigat un interes atât de mare...

Astfel aprins vorbeam în neștiire când, deodată, trenul a intrat într-un tunel. Kücsük, cuprinsă de un blând leșin, căzu spre mine. Am început să îi sărut buzele repede și cu îndrăzneală.

I-am dat trei sute treizeci de sărutări întru neuitare».

**În românește de
Teodora Moțet**

MARCHIZUL DE SADE ȘI LITERATURA LIBERTINĂ (II)

de ROMUL MUNTEANU

Cine își propune să facă procesul moral al marchizului de Sade, care a fost scriitorul libertin cel mai radical din epoca luminilor, dar în același timp și o victimă a represiunilor din vremea în care a trăit, nu poate să-l privească izolat de mentalitatea orgiastică a unei mari părți a aristocrației franceze și italiene.

Desfrâul practicat și încurajat la curtea papei Alexandru al VI-lea, considerat un adevărat prinț al literelor din Renaștere, ca și la Paris, în timpul lui Henric al III-lea, dezmățul public tolerat de Condé și de scriitorii libertini strănși în jurul acestui mare protector al toleranței morale fără limite, s-a extins în cele mai multe capitale ale Europei, ajungând până la curtea țarilor din Rusia sau la Dresda. În cartea lui Jaques Solé, *L'amour en Occident à l'Epoque moderne* (Paris, 1976, Frankfurt, 1979), cercetătorul francez relatează că în 1501, cu prilejul pomenirii tuturor sfinților, la Curtea lui Cezar Borgia, unde venise și Lucreția, fuseseră invitate 50 de curtezane care, dezbrăcate, se târau în patru labe ca să culeagă castanele aruncate de participanți. Premiul fusese acordat aceleia care reușise să-i excite prin comportamentul său cel mai puternic pe bărbați. Toate aceste scene de desfrâu și obscenitate erau considerate ca niște evenimente firești, chiar dacă aveau loc la finalul unei ceremonii religioase.

Așa cum războaiele religioase de pe vremea lui Henric al III-lea au încurajat violul și crimele în rândul celor învinși, le fel se întâmpla și la unele banchete organizate la nunțile unor cavaleri, când mascaradele nocturne deveneau prilejuri de scene orgiastice săvârșite în comun. Amorul carnal public devenise o modă și cavalerii Frondei, virili și grosolani, nu se dădeau îndărăt de la nimic. Urmându-le exemplul, participanții la asemenea festinuri se acuplau la adăpostul unor boscheți sau în Bois de Bologne, unde nu lipseau în final crimele aparent accidentale.

Jacques Solé menționează că aceste practici orgiastice între bărbați și femei, ca și între persoane de același sex, aveau loc în casele nobile care mai distinseseră, cum era cea a ducelui de Rohan sau a celebrului Condé. Fiica lui Sully se lăsa bătută în public, după care făcea dragoste cu mai mulți bărbați tineri. În jurul lui Condé roiau tinerii, amatori de droguri și scene de beție, după care urmau, în mod firesc, actele de desfrâu cu tinere prostituate.

Nu încape nici o îndoială că marchizul de Sade cunoștea asemenea întâmplări petrecute în lumea nobiliară, dar și în alte medii sociale mai modeste. Dincolo de pornirile lui nevrotice, o asemenea mentalitate i se părea firească, motiv pentru care nu s-a simțit niciodată culpabil de excesele sale orgiastice. Dar ceea ce alții făceau în cercuri închise, la curțile lor, Sade credea că este cu puțință să se dedea la asemenea practici cu urmări nefaste, fără nici o jenă.

Apartinând unei vechi familii nobile, celebrul marchiz nu se deosebea prea mult prin orgiile sale de alți nobili și cavaleri ai Frondelor, care credeau că în numele revoltei față de rege, totul le era permis. Așa ne putem explica și unele pasaje din corespondență și scrisori, în care Sade se considera un nedreptățit, o victimă expusă la reclusiune pe viață. Autorul *Crimelor iubirii* nu făcea nici o distincție între ceea ce Freud numise mai târziu *principiul plăcerii și principiul realității*, care în mod firesc avea un caracter coercitiv față de libertatea nelimitată.

Într-o scrisoare adresată soției sale (17. II. 1779), marchizul relatează un episod din starea sa de reclusiune. „*Un om, mereu foarte grăbit, apărea în cursul unei zile, de patru ori în camera mea; odată, când se făcea ziuă, pentru a mă întreba dacă am dormit bine (vezi cât de departe sunt extinse atențiile față de mine). În celelalte ocazii pentru a-mi aduce mâncarea etc. Șapte minute rotunde și complete, reprezintă intervalul exact petrecut cu mine, în cele patru vizite, și aceasta este totul; apoi s-a terminat. Căpă dacă vrei de plictiseală și durere; în rest totul îmi este indiferent. Spune-mi măcar un pic, dacă o asemenea viață groaznică poate fi dusă multă vreme. Mă observ și prevăd că vor găsi prilejul să se căiască pentru că au folosit față de mine acest exces de rigoare, atât de deplasată și puțin potrivită cu propria mea ființă*”.

Când a fost mutat în ospiciul de la Cherenton, unde marchizului i se îngăduise să organizeze odată pe lună spectacole pentru neșuni, Sade nota în jurnalul său următoarele: „*Trebuie să mărturisesc că acest remediu este o adevărată otrăvă pentru un ospiciu de alienați. Poate ar trebui o cameră particulară pentru fiecare bolnav. Fiindcă tratamentul moral al delirului ar trebui să fie atât de variat, câte cauze morale îl produc, iar aceste cauze sunt nenumărate*”.

În pofida structurii sale de **pervers-polimorf**, cum ar fi spus Freud, Sade a scris o

operă imensă, din care multe manuscrise nu au văzut lumina tiparului nici până astăzi. În îndelungatele lui peregrinări prin închisori, unele texte i-au fost confiscate, altele s-au pierdut sau au un caracter lacunar.

Nu este în intenția noastră să prezentăm întreaga operă a lui Sade și nici n-ar fi cu puțință. Dar atât experiența de viață a nefericitului marchiz, cât și concepția sa libertină, l-au adus pe calea explorării diferitelor vicii ale ființei umane, ca și a celor mai diverse nenorociri la care personajele sale sunt expuse pe parcursul vieții, indiferent de intențiile și comportamentul lor.

Sade scrie un gen specific de opere parabolice, în centrul acestora găsim deosebit de bine, aproape întotdeauna, opoziția dintre vicii și virtute. Starea aceasta de tensiune dintre bine și rău, prezentă în povestirile și romanele sale, nu se rezolvă decât extrem de rar în favoarea binelui, răul fiind, cu rare excepții, biruitor. Un exemplu elocvent în acest sens sunt cele trei variante grefate pe destinul lui *Justine și nenorocirile virtuții*. Când era la Bastilia a elaborat o primă schiță cu tentă filozofică, intitulată *Nenorocirile virtuții* (1787).

Proiectul acesta a fost dezvoltat într-un gen de microman (*Justine și nenorocirile virtuții*) despre care autorul îi scrie lui Reinaud (vezi G. Loly, Sade, p. 231), exprimându-și temerile despre impactul nefavorabil cu cititorii din acea vreme. Marchizul recunoaște că opera sa este imorală pentru oamenii pioși, dar cum avea nevoie de bani și editorul îi ceruse o carte *pipărată*, a scris un text capabil să-l infesteze și pe diavol. Publicat în 1791, fără mențiunea numelui autorului, micromanul a avut succes, fiind retipărit în numeroase ediții.

Justine... este tipul operei literare profund libertine. Ea poate trezi de la început, în funcție de categoria celor ce o receptează, indignare, revoltă sau admirație. Cu toate că Sade nu este primul scriitor din secolul al XVIII-lea care a conceput astfel de opere, nu există alta atât de radicală, încât narațiunea să se configureze în mod progresiv ca un act de impudoare.

Așa cum a procedat și Diderot în *Jacques fatalistul*, sadicul marchiz a orientat cu precădere evoluția personajelor sale pe anumite destine diferențiate, dar implacabile. Indiferent de mediul în care s-au născut, de însușirile și comportamen-

mul lor, personajele lui Sade sunt aruncate în existență, lăsate să intre în jocul capricios al hazardului. Traseele existențiale ale acestor personaje au fost în așa fel concepute încât nu cunosc soluții definitive de salvare. Indiferent de ipostazele lor sociale sau morale, oamenii imaginați de cinicul marchiz, nu pot evada decât provizoriu din cușca propriului destin. De aceea, putem spune că trăiesc sub zodia absurdului. În acest scop, Sade a conceput două trasee destinale opuse și exemplificatoare. Unul este parcurs de libertina și norocoasa Juliette, și altul, de sora sa mai mică și nefericită, Justine.

«Trebuie să mărturisesc că acest remediu este o adevărată otrăvă pentru un ospiciu de alienați. Poate ar trebui o cameră particulară pentru fiecare bolnav. Fiindcă tratamentul moral al delirului ar trebui să fie atât de variat, câte cauze morale îl produc, iar aceste cauze sunt nenumărate».

valenti fuig

«MEMORIILE» LUI ANTHONY BURGESS

A te decide să-ți rescrii după mult timp o autobiografie, când nu mai dispui decât de un singur an de viață, nu este un lucru obișnuit. De fapt, nimic din ceea ce face sau gândește Anthony Burgess nu aparține rutinei. Burgess nu a iertat niciodată introducerea sistemului decimal în Regatul Unit, l-a detestat pe papa Ioan XXIII și nu a vrut să revină la Hollywood, și cu toate acestea, puține indicii îl identifică ca fiind prototipul scriitorului englez. Opera sa este mai degrabă un festin, condimentat atât cu teologia răului, cât și cu o anume contorsionare a cuvântului. **Ți-ai trăit deja viața**, partea a doua a confesiunilor sale, se termină în 1982. Autorul a început să le scrie la înapoierea sa din Brunei, la 42 de ani, vârstă la care suferea de o tumoră cerebrală, iar soția sa bea fără măsură. Rareori s-a narat cu atâta precizie viața unui scriitor care a transformat în artă tot ce se poate denumi grijă paternală. Teologia, trupul și limbajul sunt temele lui Burgess, însă în **Ți-ai trăit deja viața** se adaugă și cumplitele greutăți suportate pentru a-și câștiga existența. Scriind în șase săptămâni romanul **Doctorul este bolnav**, el a înaintat împotriva curentului, dovedind o capacitate de necrezut în a se angaja în situații haotice, ca voiajul în Rusia, care, apoi, a constituit subiectul romanului **Miere pentru urși**.

În **Micul Wilson și Dumnezeu cel Mare** - prima parte a autobiografiei sale, publicată în 1987 -, Anthony Burgess a reușit acea lungă bătaie de tobă care însoțește triplul salt mortal al trapeziștilor. Din Manchester în Borneo, de la Colegiul Catolic la încazarmări, de la teologie la fonetică, tuturor acestora le-a conferit o strălucire diferențiată, impregnată de energie și marcată de o luptă corp la corp cu prejudecăți care, în literatura europeană de azi, nu mai sunt atât de frecvente ca în acele vremuri. Acum câțiva ani, comentând autobiografia lui John Osborne, Burgess spunea că atunci când citește un text de asemenea factură, scris de cineva mai tânăr ca el, se simte mai puțin dispus să critice atâta precocitate, cât să salute ivirea unor pagini mai valoroase decât ale lui însuși. Apoi, la propunerea a doi biografi, s-a hotărât să-și scrie și el autobiografia. Așadar, în **Micul Wilson și Dumnezeu cel Mare** el evocă evenimente care încep cu acela al nașterii sale, în 1917, nou-născutul primind numele John Anthony Burgess Wilson, și continuă până în anul când medicii i-au diagnosticat o tumoră cerebrală, în 1959, an în care cea dintâi căsătorie a lui a însemnat naufragiul în alcool. Burgess luase hotărârea de a scrie pentru a-i lăsa ceva bani soției sale, Lynne, atunci când va muri. Însă, în paginile din **Ți-ai trăit deja viața**, cine moare mai întâi, de ciroză, este Lynne.

Curând, Burgess află că este tatăl unui copil. Mama este italianca Liana Maceralli, care îi va face scene incredibile în fața celor ce veneau să-i intervieveză soțul.

După cât se pare, în orice **pub** există întotdeauna cineva dispus să-l critice pe Burgess, așa cum există mereu editori care hotărăsc să nu-i publice vreunul din romane. Ca un adevărat călător ce era, a străbătut Australia,

Malta, Mallorca, și în toate părțile reușea să provoace conflicte spectaculoase. Acesta este autoportretul romancierului, așa cum îl recomandă handicapurile sale. Fără un ban în buzunar, cu crize dentare, el este o rudă apropiată a acelei Enderby care apare într-unul din romanele sale.

Totuși, încetul cu încetul, Burgess cucerește un mare prestigiu literar. În ciuda acestuia, nimic din ce-i actual nu-i place; el își aruncă privirea devastatoare asupra acelor adulți care îi resping pe tineri, așa cum se întâmplă în universitățile nord-americane minate de plaga lui **politically correct**. În realitate, gesturile sale de scriitor nu sunt decât simularea unei maniere de a căuta ceartă, la fel ca în **pub**-urile din Manchester, unde își băuse tinerețea.

Odrasla a unei familii catolice, administratoare de **pub**-uri, Burgess, cam exhibiționist și cu talente histriionice, își dezvoltă admirația pentru principesa Grace de Monaco, sau redă convorbirea lui, în vechea limbă anglo-saxonă, cu Jorge Luis Borges, la Ambasada Argentinei de la Washington. Cultura lui se revarsă, pe unele pagini, în mod legitim, cu toate că de la înălțimea faimei sale mondiale poate că nu ar fi fost o greșală dacă emitea o altă părere despre Graham Greene decât aceea că Greene nu este un scriitor inteligent. La Burgess incomodează repetata aversiune față de criticii care îi recenzează romanele. De fapt, nu a fost acceptat niciodată de societatea literară engleză. Nu a fost aclamat nici la Hollywood. Burgess a scris **Portocala mecanică** după care Kubrik a turnat un film. Scriitorul însă nu a câștigat aproape nimic, în afară de faptul că în universitățile americane studenții i se adresau cu „Noroc, Kubrik!”.

Neverosimil rebelaisian, Burgess reușește să fie prolific în mod credibil. „Dacă secolul nostru trebuie să fie explicat într-un anumit fel - scrie el în **Ți-ai trăit deja viața** -, va fi în termenii de Dumnezeu transformându-se în opusul Lui”.

Romanele lui vorbesc mereu de păcatul originar și de moștenirea răului, și tocmai de aceea câteodată Dumnezeu este **Simfonia a noua** a lui Beethoven, ascultându-se pe sine însăși. Majoritatea criticilor vor aprecia poate că **Micul Wilson și Dumnezeu cel mare** mențin mult mai bine „tempo”-urile autorului, cu o distribuție mai echilibrată a luminii și a umbrei.

Burgess este un gigant al literaturii, însă, câteodată, umblă oarecum șifonat. Va spune că arta este exploatarea estetică a posibilului, în ciuda faptului că uneori el însuși a defrișat imposibilul.

Traducere și adaptare:
Ezra Alhasid

riszard danecki

Ryszard Danecki s-a născut în 1931, la Poznan. Este licențiat în filologia slavă. A lucrat ca redactor în presa literară și culturală. A publicat 12 volume de versuri. Unul dintre volumele sale cele mai apropiate, **Dedicație** (1972), a cunoscut încă două ediții (1974, 1984).

Zoo

Cinci continente ale lumii pe un petec de pământ - un iepure speriat înainte ca soarele să atingă orizontul îl înconjoară de o sută de ori și mai mult

un urs polar un condor cu cele două aripi fluturând, un arbust congelat pe capul unui ren la distanță de o trompă elefantul, un urlat de șacal alunecă pe corpul umed al morsei

cinci continente ale lumii ascultă un răget de leu flămând - stâlpi înclinați pinguinii înfipti pe marginea abruptă a malului legănându-se ritmic -

oameni dau ocol gratiilor de fier

Trecere

De la perete spre fereastră

din rama unei fotografii în imensitatea peisajului de la marginea plafonului în infinitul înstelat al cerului, de la fapte spre vise, de la ai fost spre vei fi -

întoarcerea feței...

Motiv armean I

Când nimeni nu bate la ușa ta privește - după ușă sunt eu.

Când în fața nopții liniștea e surdă ascultă - vorbesc eu.

Când simți libertatea în gesturi să știi - o îmbrățișez eu. - Vino în necunoscut, dar aproape, mă gândesc la tine, când sunt frumoasă...

- Deci totdeauna te gândești la mine.

Șmpărțirea pământului

Pământul, pe care umblă guralivi și muți, bogafi și săraci, credincioși și atei, sănătoși și bolnavi, femei și bărbați

este unic

în timpul jocului de-a țara înfig cuțitul în pământ, desenează linii și strigă: ăsta e al meu, ăsta al tău!

Copii?

În românește de
Toma Grigorie și Iwona Swisc

Vă oferim, în această pagină, imagini de la decernarea premiilor Uniunii Scriitorilor pe anul 1996, desfășurată vineri, 6 iunie 1997.

Numărul următor al revistei noastre va fi dedicat în întregime acestui eveniment deosebit.

